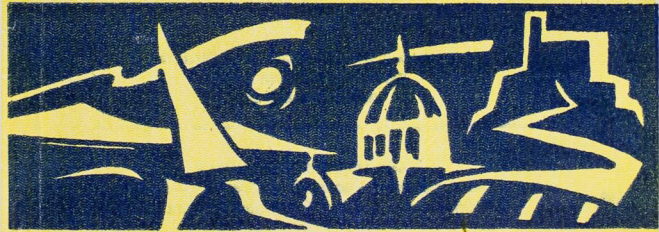

ŠIBENIK - NOVEMBRA 1954 - BR. 2

šibenska

Devija

GOD. I.

S A D R Ž A J

STRANA

DESET GODINA — — — — —	1
VLADIMIR POPOVIĆ: PJESMA BEZ POGOVORA — — — — —	3
PETAR BILUŠIĆ: POVRATAK — — — — —	5
VOJIN JELIĆ: ŠEST PJESAMA — — — — —	12
BORIS BAICA: OBIČAN DOGAĐAJ — — — — —	14
ROKO DOBRA: ŠEST PJESAMA — — — — —	24
BORIS KALE: BIJEG NA CRNI KONTINENT — — — — —	27
GRETA MERLE: DVIJE PJESME — — — — —	29

O S V R T I.

MLADEN FRIGANOVIĆ: NEKOLIKO MISLI O PROBLEMU KRKE —	30
NIKOLA VONČINA: MARGINALIJA UZ »ISKRICE« I SHVAĆANJE TOMMASEA KOD NAS — — — — —	34
IVO LIVAKOVIĆ: O NUŠIĆU DANAS — — — — —	37
BILJEŠKE — — — — —	41

LIKOVNI PRILOZI:

CATA DUJŠIN-RIBAR: IVO LOLA RIBAR
CATA DUJŠIN-RIBAR: VODICE
JOSIP ROCA: IZ PARIZA (ULJE)
ANTE DESPOT: MAJOR FLEISS (BRONZA)

IZDAVAČ: UDRUŽENJE ŠIBENSKIH STUDENATA

UREĐUJE REDAKCIONI ODBOR

UREDNIK BORIS BAICA

IZLAZI JEDAMPUT U TRI MJESECA

ADRESA UREDNIŠTVA: BOSILJKE FULGOSI BR. 1 — ŠIBENIK

RN KNJIŽICA BROJ 5n-656-467. KOD NARODNE BANKE ŠIBENIK

ŠIBENSKA REVIIJA

ČASOPIS UDRUŽENJA ŠIBENSKIH STUDENATA

GOD. 1.

ŠIBENIK, NOVEMBAR 1954.

BROJ 2.

DESET GODINA

U prošlosti razvitak društva često se sporo kretao. Deseci godina, pa i čitavo stoljeće, prolazili su, a da se nisu dogodale osobite promjene.

Naš grad, zajedno s čitavom našom zemljom, u samo nepunih četrnaest godina prošao je kroz vulkan događaja: četiri godine rata i deset godina od potpunog oslobođenja. Te godine su neodvojive. To je četrnaest godina Narodne revolucije u ratu i miru.

U nama je tinjala vatra boraca, koji hoće socijalnu pravdu, bratstvo i jedinstvo naših naroda, koji se bore da to ostvare. Bio je to borbeni narodni duh našeg Šibenčanina pučanina, koji ima svoju bogatu povijest buna, narodnih težnja za pravdom, protiv tuđina porobljivača i oholog domaćeg plemića. Ali ne onaj stari duh, već novi, oplemenjeni borbom radničke klase i čitavog radnog naroda pod vodstvom Komunističke partije i druga Tita, revolucionaran.

Na naš grad i naš narod krvavi fašistički neprijatelj oborio je svu silu strahota. Trenutno je pobijedio. Ali ne Šibenik i našu zemlju, ne narod. Pred vulkanom strahota mi nismo ustuknuli. Bacili smo se o borbu protiv neprijatelja, svijesni da se samo tako može postići stvarna sloboda za čitav naš narod.

Šibenik je dao oko četiri hiljade boraca za slobodu. Preko hiljadu položilo je svoje živote, boreći se gotovo u svim krajevima naše zemlje.

Malen grad, a toliko vojnika slobode, junaka.

Na hiljade je bilo i onih, koji su na drugi način pridonijeli pobjedi Narodne revolucije.

Deset godina Šibenik je potpuni gospodar svoje budućnosti u nerazorivoj zajednici ravnopravnih naroda socijalističke Jugoslavije. Ova sloboda jača je od svega. I trajat će dok bude Šibenika i naše zemlje.

Prema vjekovima tihog razvitka u prošlosti, ovih deset godina su već čitav vijek. Oslobođeno narodno stvaralaštvo u slobodi je za kratko vrijeme

ostvarilo velika djela materijalne izgradnje, koja nisu samo tvornice, putevi, obale, stambene zgrade i ostalo, nego u prvom redu osnovica za razvijanje socijalističkih odnosa među ljudima. Gradimo za čovjeka, njegovu sreću, za društvo.

Šibenik se toliko već izmijenio, da smo gotovo izgubili predodžbu o našem gradu kakav je bio do pred nekoliko godina. Razvitak se taj više ne može zaustaviti. S materijalnom izgradnjom rastu nove potrebe i zahtjevi našeg radnog čovjeka. Zajednica, koja svijesno razvija socijalističke odnose, ne može stagnirati. Naša zemlja borila se i borit će se da naši ljudi u miru grade novo društvo. To je u interesu naših naroda i čitavog čovječanstva.

Sama materijalna izgradnja nije dovoljna da bi se razvio novi, socijalistički čovjek, nesebičan, plemenit, kulturni, svijestan svoje snage i uloge, nepokolebljiv u borbi za mir i ravnopravnost među ljudima i narodima. U postizanju tog cilja potreban je svijestan napor svih onih društvenih snaga, koje su shvatile društveni razvitak i koje se svakodnevno zalažu za ostvarivanje zadataka što ih naš društveni razvitak postavlja. Bez toga nema bržeg napredovanja u stvaranju lika novog čovjeka, ali čovjeka, koji nije idealan, nestvaran, nego svakog časa u tom razvitku stvaran, običan, ljudski u punom smislu.

Pred najnaprednijim snagama našeg društva i našeg grada je i plemeniti zadatak, da usporedno sa razvijanjem socijalističkih društvenih odnosa, pomognu da se razvija lik socijalističkog čovjeka, jer to je neodvojivo.

Treba se truditi, da se plemeniti narodni i revolucionarni duh Šibenika stalno obogaćuje novim socijalističkim kvalitetama, da bi naš grad i dalje bio čestojan dio čitave naše socijalističke zajednice.

VLADIMIR POPOVIĆ:

PJESMA BEZ POGOVORA

U posvetu šestorici omladinaca koje
su fašisti strijeljali mjeseca listo-
pada hiljadu devet stotina četrde-
set i prve u Gradu majstora kate-
drale Jurja Dalmatinca i gdje je i s
njene kupole — u jednoj akciji
prije rata — progovorila zastava
slobode.

I s tvoga hrama, o slavni majstore,
objavili smo Gradu naše snove.
Naš svaki potez, svaku našu miso
unijeli vi ste u knjigu po kojoj
imena mrtvih od iskona plove.

Ja znam:
sve crne knjige crne su na svijetu,
al čim vi jednom otvorite svoju
— ništa se više ne vidi od krvi.
I nama vi ste pripremali gozbe
sa kojih nema povratka u život:
na njima mi smo vazda bili prvi.

Svi mi nosimo svoju smrt u sebi,
i nikad u njoj spoznali se nismo
kao u nečem što je Nemoguće.
Pa ipak: koncu ide svako biće.
Al vi ste metkom dokinuli zakon
po kome udes vrši svoje pravo
i krv vam bježe svakidašnje piće.

I vi ste nato — a žedni sve više —
precizno tukli u najljepše snove.
Ko lovac kome bujica od strasti
vidjeti ne da poeziju leta
i koji onda ruši sokolove.

Ubijali ste! Ali čudnom smrću
od koje nama viši život svijeti.
Ubijali ste! A to je istina
zbog koje i vi morate umrijeti.

I vi ste nama obračun i dali.
Ja opet velim — i bez pogovora:
ubijali ste! A svako ubistvo
demon osvete i kazniti mora.

POVRATAK

Nijemci su pristizali u kolonama. Bubnjala je njihova motorizacija, sa »Tigrovima« naprijed i poazdi. I kudagod su oni prolazili, svijet se sklanjao u šume, kamenjar i nepristupačne škripavce, oboružavajući se zaplijenjenim talijanskim oružjem, do koga je ranije teško bilo doći. Ponegdje, na zavojima cesta, oglasili bi se partizanski mitraljezi, klapnuli bi minobacači, što je bio znak da se vodi bitka na mnogim stranama. Međutim, njemačke kolone usporiše svoj pohod, krčiše sebi put čeličnim oklopima i topovima i tako, ošamućene, stizale na svoj cilj. Ali ipak stizale.

Gledajući kako — bunkere, skloništa i kasarne, izgrađene po Talijanima, preuzimaju sada Nijemci, starac primijeti:

— E, misu ovo talijanski kokošari. Oni će biti tvrd orah za naše. Hoće stara zdravlja mi moga. I svetoga Bare, ako hoćeš.

— Zaglavili su oni i u prvom ratu, pa im se ni ovaj ne će posrećiti, odgovori starica. Svakoj sili i nasilju bilo je kraja pa će i ovom čudu.

— Ma što ti meni tu soliš! — obrecnu se starac. Trebala si ih vidjeti u Tirolu . . . A ne tu — tandara-mandara. Da im se ne će posrećiti to i sam znam; ta čitav svijet je protiv njih. Ali, kad bi bio jedan na jedan, ubrzo bi oćzvonilo Rusima i Amerikancima.

— A to, vidiš, nije istina, suprostavi se starica, otresavši glavom.

— Što nije istina?! — Što! Ako ćemo se ovdje nadlagavati, ubrzo ćeš ostati bez perja . . .

— Pa to da je čitav svijet protiv njih, upotpuni starica.

— Dobro, da prebrojimo: Ovamo ti je na jednoj strani Rus, Amerikanac, Englez, Grk, Poljak, Francuz, Jugoslaven . . . A uz njih — tko je? Talijančić i Japančić. Prava sorta od ljudi.

— E, tu je zapelo . . .

— A ti odapni kad je zapelo, naruga se starac. Podigni skute, ali ne povrh koljena. Ljepotice.

— Skuhali su kašu pa neka i poližu vruću mišaju. Baru ti tvoga svetoga. A ono o skutima priveži sebi za brk pa otresi glavom . . . To tebi tvoja stara savjetuje.

— O ho ho! — Snijela tolika jaja, a hoće da se pretvori u pilence. Pipi bako, pipi bako, pa se nakljukaj prosa na buništu . . . E da nije ljuto.

— Nestalo ti Vranje i kapuralskih zvijezdica. A bukovez, gdje je svršio? U neku stvar . . .

Starica se stade, bezazleno kikotati, položivši ruke na splošteni trbuh. Na njenom licu poigravaše duboko urezane bore, pa je ono u tom momentu, bilo nalik komadu splaštene hrastove kore, prošarane vržljivim zaraslinama. Njen smijeh zvučao je kao plač uciviljenih mališana, promuklih do oćajanja.

Okupila se starčad pod Kilkanovom kućom, odakle promatra vrznanje Nijemaca oko kamiona i dva tenka, što, toga jutra, doprašiše cestom u selo. Postariji oficir pride okupljenim seljacima i nagovori ih:

— Talijan kaput. Vi Hrvat mi Nijemac. Tobar vi, tobar mi. Rus niks tobar. Partisan niks tobar. Četnik niks tobar. Talijan niks tobar. Amerika niks tobar . . . Ales — rrrrr . . . Napravio je pokret tijelom kao kosac nad prvim otkosom trave na livadi. Nakon toga pozvao je sebi seoskog popa i nekoliko videnijih seljaka, naredivši im da, još u toku dana uspostave novu seosku vlast, uobičajenu u ovim krajevima. U protivnom da će u selo dovesti četnike, a oni da će se povući.

Tako je istoga dana, uspostavljena nova seoska vlast, koji izbor potvrdiše i partizani.

— A meni, Bare, kad sam vidjela onoga žutonju, došlo da rečem: gici moj, gici, gici. Toliko je sličan prasetu, osim krsta na njemu.

— Dobro da nisi, odgovori starac. Rekla je drača — ne diraj me, ne ću te ubosti. Zar nisi čula kako govori: » . . . Rus niks tobar. Partisan niks tobar. Četnik niks tobar . . . « A Hrvat je dobar. Nijemac je dobar — i što ti ga ja znam. Gledaj ti vrazi paklenih kako nam podižu rep . . .

— Eto vidiš, kakav si rastrešenjak. Vranju si, do danas, kovao u zvijezde. Hvalio Nijemce i zubima i noktima, a sada, u njima, vidiš same mućkove.

— Aptak, stara! . . . Ovi današnji nisu ni dlaka s Vranjina brka . . . Starac naglo ušuti. Okrenuvši se prema slijepoj uličici, primijeti kako im snaha domaćuje rukama, pozivajući ih kući.

Pokrenuvši se nemoćno, odlunjali su ususret snahi Mandi, koja ih sačeka iza ugla stare kamene kuće, čiji je desni ugao presijecao uličicu na dva dijela.

— Koji je sad vrag, ljutnu se starac, približujući se snahi. Bit ću ja tvoje pelenče, kad me tako zivkaš. Izvrnjala kukuruz pa pripremila kašicu. Jedite sada starčadi, do grla.

— Dobro da nije požela . . . znaš što . . . Pobranala sa Švabama da tebi stavi u kljun.

— Ne treba snahi branitelj. Da znaš. Grlata je dosta — i bez tebe. No, što je? Govori.

— Spremila sam malo kašice. Prorijetke, odgovori snaha. Za radost se uvijek nađe. Jušica je da bolja i ne može biti.

— Da nije od magarećeg repa? — s nepovjerenjem će starac.

— Prava jušica, Bariša.

— I kaša od stucanog kamena?

— Od kukuruznog brašna. Pravoga. Uštedjela sam po rogljima od vrećica. Nije na prazno.

— Što veliš, — Zajašila radost na metlu pa nam tako došla u pohode. E, nisam se tome nadao.

— Ima i radosti . . .

— Švabe je donijele u telećaku? U tri dana tri promjene. U ime trojstva. Amen.

Prilježivši se dvorištu, snaha zabrza naprijed, a starica, predosjećajući da se dogodilo nešto važna, požuri za snahom. Starac, međutim, videći tu neshvatljivu žurbu — opsuje i jednu i drugu, dajući tako oduška svom nemiru.

No u dvorištu ih dočeka pravo iznenađenje. Pod velikom starom loznicom, sjedio je, na kamenoj klupi, Veliki Nikola, s istim onim zavežljajem, na križu, koga je, svojevremeno, ponio s sobom u logor. Dječak je bio umoran i ispačen. No ugledavši dvojicu voljenih staraca, pošao im je ususret sa rukama raširenim na zagrljaj.

— Veliki Nikola! — iznenađeno će starica, spazivši svoga dječaka. Zagnjurila je svoje beskrvne usne u njegove mršave obraze, obasipljući ga bezbrojnim poljupcima.

— Unučić! — Isuse i Marijo! — Starca je toliko iznenadio dolazak Velikog Nikole, da se, na jedvite muke održavao na nogama. Iz ruke mu je ispala batina i on stade, poput teškog pijanca, glavinjati po dvorištu, mlatarajući rukama po sparnom zraku. A kad mu je snaha priskočila u pomoć sa štapom u ruci, on zareda s ukorima:

— E, snaho, snaho! Nikada ti to neću oprostiti. Neću zdravija mi i svetoga Bare. Spominje jušicu i kašicu, — doziva, požuruje, a ni jednom riječju da bi spomenula dolazak Velikog Nikole. O vraže, vraže! . . .

— Glavno je da je došao. Sto se tu prijetiš, suprostavi se starica, učinivši kratku stanku i po drugi put nastavi grliti unuka. A kada ga se dobrano namilovala, prepustila ga je starcu, koji je svu svoju skrb, svoju veliku ljubav pretočio, kroz topao stisak, u tijelo Velikog Nikole.

Snaha Manda promatraše ovaj prisni susret sa sklopljenim rukama na grudima i radosnim potresima živaca. Njene crne vlažne oči zaplivaše pučinom beskrajnih plavih voda, čije se plavilo održavalo u njenim proširenim zjenicama. Šutjela je šutnjom kakvu često poželimo, a koja nas, rijetko kada posjećuje u životu.

— Bolje da je Veliki Nikola nego sve jušice i sve kašice na svijetu, mrmrljao je starac, držeći, još uvijek, unuka za ruke. Nije znala kako će nam prići — pa izmislila jušicu. A kako uz jušicu spada i kašica — nadodala je i kašicu . . . Ha . . . Gledaj ti ovoga čuda! — No, svejedno, zakolji jedinu kokicu pa pripravi jušicu. U čast Velikog Nikole. Ali od čega ćemo kašicu? . . . Hm. Ma što ja to svega ne izmišljam danas . . . De, zakolji, vraže, kad ti se govori! — A ti, delijo moja, izgledaš mi kao da su te skinuli s križa. Sav si se zgrizao i okostio. Žilice te prošarale modrinom kao starčića. — Još se ti, Mande, ne mičeš! — okosio se ponovo na snahu, koja je ostala prikovana na jednom mjestu, posmatrajući njegovu užurbanost.

— Sve je gotovo, odgovori snaha. I kokica i jušica. Čeka vas spremno na stolu. Dva sata sjedi on, Nikola, pod loznicom, izviruje, ne htijući Švabama na oči.

Snaha je toliko raskvasala od nenadanog susreta sa Velikim Nikolom, da ju je prošla volja, da ukori starce, što su pošli ususret Nijemcima, koji su pomutili njihov kratkotrajni mir, njihovu radost nastalu pri dodiru sa partizanima.

— Pozovi ga za stol, kad je gotovo. Ta vidiš li da ga ni udica ne bi imala za što zakačiti. Toliko je omršavio.

— Hajdemo, djedice. Hajdemo, mili, nježno će dječak, pruživši starcu ruku da ga povede uz stepenice. — Požuri i ti bakice. Toliki pomrli a ti još uvijek, živiš! Sve ćeš okupatore nadživjeti.

Tako su, jedno za drugim, ušli u kuhinju i posjedali za onizak stol, po kom je bio prostrt čisti stolnjak, obrubljen dugim plavim resama. Na njemu se našlo i, na brzinu, ubranog cvijeća, postavljena u malu zemljanu vazicu koja je dugo vremena bila prazna.

A kada je snaha Janja iznijela na stol tanjire napunjene kukuruznom kašom, skuhanoj na kokošjoj jušici, starac planu takvim oduševljenjem da se to ni izreći ne može.

— Bogami prava kaša. Kukuruzna! — A ja pomislio da ćemo učiniti ručak i večeru zajedno. Prigristi po nekoliko korijenčića od divljine, i molu boga. Gdje si je samo smogla, Mande? — Tu kašicu?

— Uštedjela sam zavaravajući želuce. Znala sam da će se on, jednoga dana, povratiti gladan iz logora.

— Jedi, unučiću. Jedi, gladniče moj. Sami lišajevi zarasli po tebi.

— Najedite se do sita danas, a sutra kako bude. Ima u loncu još.

— E, da je još bar jedna kokica, s uzdahom će starac. Radi njega, Nikole. No i ta se po čudu spasila: toliko puta su je naganjali kokošari. Jedi, ljepotane moj, jedi. Makni se malo, stara. Ta vidiš li da smo ga, sa svih strana skliještili.

— A što se ti me bi maknuo! — ljutnu se starica. U čemu sam ja gora od tebe? — Reci. E, dobro ti je došao njegov povratak, jer ti, inače, ne bi kašica pod zube. Ni kokice ne bi omirisao. Još kad bi bila čašica crnjaka, ubrzo bi se pobratio s dangubama.

— A ti živiš od očenaša i zdravomarija? E snaho, snaho! Došao naš delija, a ona ni crme da bi rekla. Zaklala kokoš i spremila kašicu, a mi kao da i ne postojimo na zemlji. Bogami i svetoga Baré toga se još nije dogodilo na zemlji.

— Da, dobro da, na veliko zvono nije objesila njegov dolazak. Švabama za veselje.

Tako se njih dvoje starčadi uzajamno peckale, dok se, istovremeno stješnjavalo i jedno i drugo, nutkajući unuka i svojim vlastitim zalogajima. Njihova pažnja prema njemu ogledavala se u svakom njihovom pokretu, u svakoj izgovorenoj riječi, što nije izmaklo pažnji Velikog Nikole. Oni su njega nagrađivali ljubavlju, a on njih zahvalnošću. Tako je dug bio izravnavan, na licu mjesta, na obim stranama.

A kada su bili gotovi sa kašom, majka Janja iznese na stol rasječenu kokoš, koju podijeli po tanjirima na jednake dijelove između njih troje. Međutim, dječak, tek sada, ustanovi da majka Janja ništa za sebe nije ostavila, da ona ništa ne jede. »Jesam li ja vrijedan tolike pažnje?« — pomislio je u sebi. Zatim upita:

— Gdje je tvoj dio, majko Mande?

— Ne gledaj ti mene, Nikola, zatečeno će majka. Uz sina je majka uvijek sita. I presita, dodala je u žurbi. Jedi ti, radosti moja. Jedi.

Dječak odgurne tanjir i namršti se. Starica to primijeti i ponudi snah svoj dio.

— Evo, rekla je starica, uzmi, ne skanjivaj se. Ja ću sa starim podijeliti njegov dio. Skuhala si, namučila se, a ničega ni liznula nisi. Je li tako, djede?

— Što! — trgnu se starac. Bit ćemo mi danas orali? Sve je to pripremljeno u čast Velikog Nikole pa neka on i pojede u slast. Dosta se namučio po tim vražjim logorskim jazbinama.

— Ne tako, djedice, suprostavi se dječak. Svi ćemo pojesti po zalogajac. Ja nisam ja dopješačio s kraja svijeta.

Razdijelivši kokoške meso na četiri jednaka dijela, Veliki Nikola ponudi:

— Evo, djedice, tvoj dio, evo, bakice, tvoj dio, evo i tebi, majko Mande tvoj dio.

Sada je bio potpuno zadovoljan. Ponovo se prihvati jela, nutkajući i ostale da jedu s njime usporedo. A oni, ne mogavši mu učiniti s manježa, natjecale se u pažnji, koja je prelazila u ushićenje.

— Došao si, Nikola, a da nikome nisi rekao na koji način — primijeti starac. Pa je li bilo teško u tom vražjem logoru? Da što je, reci. I preteško. Toliki su poumirali. No ni kod nas nije bilo hladno: dvije stotine nas je manje u seću. Bubnjali su stalno po nama, vrazi po njima bubnjali. Svakoga dana dolazili su nam u pohode sa glavnjom u ruci. Nikada mira ni pokoja.

Zatim, uzdahnuvši, nadoda:

— Eh, da je sada čašica crnoga. Što misliš ti, Janjo: hoće li se naći kapac kakve muteži?

— Pa, djedice, bilo je svega i svačega u logoru, odgovori dječak. Dvanaest dekagrama kruha na dan, dvadeset i četiri zrna riže i puna šalica ušiju . . . To su bili naši svakidanji obroci.

— I tukli su vas?

— Nije im to bilo potrebno.

— A kada ste se oslobodili jeste li se osvetili?

— Nismo, djedice. Nisu dozvolili drugovi. Još su im dali i brodove da se prebace u Italiju.

— E, ne bi smetalo da ste ih malo propustili kroz prste. Onako, po seljačku. Smetat će nam oni i kasnije.

— Nije ih se smjelo ni krivim okom pogledati.

— A naših, koliko je došlo? Bataljon?

— Trojica.

— Samo toliko?!

— Da.

— Upali u logor i podviknuli: auf ruke. A oni, crnčici, odmah počeli škljocati koljenima. Ha ha ha . . . Poznam ih sa Monte Sabatino. Ostali su isti kakvi su i bili. — Koliko ste zaplijenili ricinusova ulja? To je njihovo najteže oružje.

— Nisu nam, drugovi ništa rekli, djedice, nasmijano će dječak.

— Koliko vas je, zajedno stiglo?

— Osmorica. Prebacili smo se čamcem. Ostali čekaju na brod. Za dva dana stignut će i oni.

— Eto vidiš, Nikola, nespokojno će starac: otišli Talijani, a došli naši, zatim otišli naši, a došli Nijemci. Sve se ispremiješalo za sedmicu dana. Kad

su naši prispjeli, bilo je i kolanja i pjesme i vina. Ali za malo potrajalo. Sad ćemo opet postati žito na gumno, a oni, vražji konji, vršljat će po nama dok god ne polome noge.

Starac se počese po glavi i stade kupiti mrvice po stolu, mjeseći ih u male okrugle grudvice. Snaha Manda pokupi posude i ponese ga u korito za pranje. Kretala se bešumno, poput sjene, ostavljajući za sobom miris znoja i toplih majčinih uzdaha.

— Znaš, Nikola, oglasila se starica, sada, umjesto tebe, kurirči Ivica. Dobio je i uniformu. A puška mu je majucna poput igračke.

— O, koje si mu puste novosti napripovijedala, naruga se starac.

— Rekla sam mu za njegova druga, uvrijedeno će starica. Neka znadu jedan za drugoga. Ta ne će se ni naš ovdje izležavati . . .

— Gledaj ti vraga staroga! — Žao ti je što unuk nije obišao i njemačke logore. E, svetoga mi Bare, ovdje će još biti svašta. Umjesto odmora ona mu savjetuje nove napore, nove muke.

Kad je u loncima uzavrela voda, majka Manda pozove Nikolu na kupanje a starcima posavjetuje da se povuku iz kuhinje, što oni i učiniše. No ni to nije išlo bez natezanja sa dječakom, koji je sa sebe počeo, nespretno, skinuti komad po komad ušljive odjeće, predajući ga majci, koja se, kraj njega, oprezno vrzmala, kao da ima posla sa nekim dragim teškim bolesnikom. Skinutu odjeću prebacila je u lonac kipuće vode, po kojoj, ubrzo, poplivaše velike pjegave uši. Zatim dohvati nasapunjenu krpicu, kojom počne trljati mršavo sinovljevo tijelo, puno kvrgavih ranica. Trljala ga je po isplivanim rebrima, zavlčila ruke pod pazuh, gdje je, pod prstima, osjetila prve crne dlačice, okretala ga sa svih strana, zalijevajući njegove rane vrućim materinskim suzama, dok je on, na svom tijelu, osjećao podrhtavanje dragih majčinih prstiju, još pretoplih od ranih milovanja.

Kad je bila gotova, dodala je sinu čisto rublje, a zatim ga otprati do kreveta na mekan stari ležaj.

Dvoje starčadi se smjestiše pod granatu loznicu na kojoj visješe veliki zeleni grozdovi. A malo dalje, pod zidom, ležao je crni mačak, koji je velikim zelenim očima zurio u starčevu batinu.

Cata Dujšin-Ribar
Ivo Lola Ribar

VOJIN JELIĆ :

ŠEST PJESAMA

KAKO ĆU SE ODLUČITI

Tri jablana razlistala,
— pod tabanom gore čarne
u krošnji im sreća spava.
Kod ljevačka Praskozorje
kod dešnjaka Sunce žaitko,
kod srednjaka
— u njedrima —
Zora drijema.
Koji jablan da usiječem.
koji jablan da okrešem,
koji jablan . . .
za držaljku barjaktaru,
krajlišniku.

USPOMENA

Moje selo
— smrekom zaklonjeno —
golovrato upoprijek,
jer je kamen stijenu pritisnuo
zanavijek.
U klopke su
svi čobani
— nije dogovor —
slamu natrpali,
prikos dušmanu!
Nema pjesme
— u pvoju ugušena —
moje selo,
golovrato,
popaljeno.

1941

Mati mi je govorila:
 Rođeni u znaku neba.
Ciganka zamuckivala:
 Citam ljubav.
Život pokazao:
 Znamenje noža.
Pod kojim će se znakom
 poroditi djeca i snovi moji?
Sta će reći:
 Mati? . . .
 Ciganka? . . .
 Življenje? . . .

OPORUKA

Djeci ostavljam
javu i snove.
I gledam i znam:
 Za igru —
moja java;
 za rad —
moji i svoji sni.
Djeci ostavljam
javu i snove
i Ljubav mojih dana.

DVORIŠTE POD PLANINOM

Pogledu sa planine
vedrina more dariva.
Kad će i u kišne dane
zjene sreću sabirati
sa vrha i podnožja planine?

UŽINA

Volu
 naramak sijena;
magarcu
 plast kletva;
djeci
 začin pure i uzdaha.

BORIS BAICA:

OBIČAN DOGAĐAJ

Možda poznate onu ulicu, što se vijuga gore prema groblju, prema kapeli sv. Ane, prema onim usamljenim čempresima oko kojih pjevaju vjetrovi već godinama svoje jednolične uspavanke, razbijajući dosadu onim načičkanim križevima pod zidinama hiljadugodišnje tvrđave. Kad ideš tom ulicom, osjećaš nešto u sebi, ili na sebi, nešto što je isto tako veliko i ne objašnjivo teško, kao što je velika i teška smrt koja već decenijama neumorno gazi tim istim putem. Možda je to zbog toga, što smo na toj stazi navikli još iz malena gledati mrtvačke sanduke, kočije posljednje vožnje i nebrojeno uplakanih lica, sprovodnika, koji tapkajući s noge na nogu, po zadnji put ogovaraju umrloga.

Pa i ono nekoliko stepenica, što vode do željeznih vrata groblja, nemaju izgled kao ostale stepenice u gradu. Kao da je sudbina htjela onima što odlaze, koji zauvijek prelaze prag tih vrata pružiti na tom njihovom zadnjem putu nešto, što nije tako jednolično svakidašnje, kao što je bio i život tih prolaznika.

A ljudi, čije su se kuće smjestile uzduž te vijugave samrtničke staze, kao da se i oni nekako razlikuju od ostalih ljudi u gradu. Posmatrajući od rođenja posljednji ispraćaj, ti ljudi i žene imali su mnogo puta prilika razmišljati o smrti, o svrsi života i koječemu drugom, što je čudno i bez objašnjenja, ali koje je tako logično svakidašnje, da o tome treba prestati misliti. Gledajući sprovod, zaboravili su sanduk s mrtvacem, prate samo žive . . .

Lijevo, nasuprot borovima i čempresima, točno uz stepenice, malo povišena nad ostalom okolinom, smjestila se kuća Jove Šimetića. Gazda Jovo držao je gostionicu.

Pred trideset godina, kad je došao u grad, bio je nitko ništa puki siromah. Trbuhom za kruhom spustio se u grad čak tamo iz Bukovice. Torbom preko ramena, zakrpanih hlača, sa krpama svih mogućih boja i šara, osim one prave od čega su bile napravljene, gazda Jovo je pošao na put čvrsto odlučivši, da se više nikad ne povрати u one bijedne krovinjare, razasute duž krševite i nepristupačne obale Zrmanje.

Nekoliko godina kasnije Jovi se nasmijala sreća. Gazda kod kojega je radio naglo je umro, ostavivši iza sebe jedinicu kóer i lijep posjed. Sva sreća govorili su stariji ljudi, što je jedinica bila suviše ružna, a i stara da je netko drugi obrlati, tako da je Jovo imao vrlo lak posao da je dobije za ženu. Očevi su uzaludno pokušavali naći razumijevanje kod svojih sinova i proklinjali ta nova vremena, kad čovjek ni u svojoj vlastitoj kući nije gospodar da nešto zapovijedi. Naročito, neki Antiša zaintačio omesti Jovi račune, jer nikako da mu uđe u glavu, da će to mulenje, koje se spustilo u grad u

dronjcima, a koje je i kod njega bilo na žurnati, sutra biti ono što i on. Počeo on plesti mrežu oko jedinice, ali sm ne će ni da čuje, radije u grob nego oženiti jedinicu, pa makar donijela u miraz i »dotu sv. Ane«. Kad Antisa vidio, da od te ženice ne će biti ništa, počeo on nagovarati, kao neki dušobrižnik, ostale težake po gradu, ne bi li netko od njih uspio urazumiti svoga sina u korisnost takvog povata. Ali sve bijaše uzalud. Jedinica, kao prezrišana kruška srušila se u Jovin naručaj. Bila je to njegova prva pobjeda, pobjeda zdravog seljačkog razuma, nad onom sitno-buržoaskom-težačkom koalicijom, koja se bojala takvih seljačkih infiltrata, kao vrag tamjana. Okrenuta glavom prema gradskoj gospoštiji oponasajući njene navike i uzdahe, ta koalicija ritnula bi se svaki put, kad bi na ledima osjetila kakvi seljački privjesak. Ali ritanja često bijahu uzaludna. Privjesak, osjetivši promjenu, držao bi se čvršće nego armirani beton. Prošlo bi tako neko vrijeme, ako bi se nametak uspio održati, bilo je dobro, ako ne, onda bi se vratio odakle je i došao, često i bez onih prnja koje je sa sobom donio u grad. Jovo se držao čvrsto. Znao je on, da je to za njega bila životna prilika, koja se čovjeku pruži svega jednom u životu, ako je upropastiš, ostaješ nitko i ništa, ako je iskoristiš, tko zna od imućnog gradskog težaka, pa do gospodina nije veliki korak, može biti svašta. Na ovom svijetu, mislio je Jovo, ni čudesa nisu isključena. Treba biti strpljiv, a Jovo, ako već ništa nije imao, a ono je imao stipljenja više nego kakav borajski magarac, na kojemu se sve muke ovog svijeta iskrcu i prevrcu, a on sve jednako klima ušima, i misli: danas ovako, sutra bolje ili i gospodar će se jednom umoriti.

Vidjevši ga ovako strpljiva i svakim prijazna, ljudi su počeli slijegati ramenima, pomirivši se sudbinom, da je među njih upala seljačina, kojoj se gospodin bog smulovao i udijelio ovo stare, ali bogate jedinice.

Ali Jovo nije ostao samo gradski težak. Kad je pred 25 godina otvorio na stepenicama groblja gostionicu, svi su se u gradu čudili i smijali toj njegovoj upravo fantastičnoj zamisli. Smatrali su to kao dokaz njegovog ograničenog seljačkog mozga. Gostionica na groblju! Valjda Jovo ne misli, govorili su težaci, da su i mrtvaci počeli piti. Ali su se prevarili. Godinu dana kasnije, bila je to najposjećenija gostionica u gradu. Oni, koji su se prije smijali, zaboravili su bili na one što umiru, na njihovu pratnju od krvi i mesa i kojoj je kapljica dobrog vina više nego trebala, poslije onako napornog pješaćenja za mrtvačkim sandukom. A onaj, tko je jednom bio kod gazda Jove, taj se je uvijek vraćao. Ljudi su s nestipljenjem počeli očekivati, tamo negdje kraj Poljane kakav sprovod, da mu se pridruže. Kasnije znalo bi se dogoditi da u pomanjkanju mrtvaca ti ljubitelji sprovođa organiziraju onako na suho pogrebnu povonku, jer vino gazda Jove bilo je upravo kraljevski dobro, da bi moglo čekati mrtvaca.

Barba Jovo imao je smiješan izgled. Malen rastom, sa velikom trbušinom, koja mu je rasla još u pršima, uskih ramena, jakih ruku sa kojima bi kao ništa podizao bačve sa vinom. Osim toga, barba Jovo je imao nešto, nešto što je bilo tako karakteristično za njegovu osobu, bez čega se ne bi mogla ni zamisliti gostionica »K veselom društvu«. Na velikoj širokoj šiji bila je smještena upravo savršeno okrugla glava bez i jedne jedine dlake, osim nekoliko sitnih i jedva vidljivih iza velikih prasećih ušiju. Sa sitnim,

bezizražajnim očima i vječno razvučenim debelim usnama, sličio je Jovo na Budu. Zbog te njegove glave ljudi su ga i prozvali Celavim prascem. Zaista, ako bi ga čovjek malo dulje posmatrao, nesvjesno bi mu se nametala misao, da barba Jovo ima u svom izgledu nešto prasećeg. Taj nadimak dao mu je jedan raspop, koji je pred mnogo godina pio kod njega vino. Barba Jovo se zbog toga nije mnogo uzujavao, znao je, da u gradu nema čovjeka, koji ne bi još iz djetinjstva nosio po kakav nadimak, tako da ih ostali ljudi i nisu poznavali, nego po tom nadimku, često puta i gorem od celavog prasca.

Gostionica, sad već uvaženog barba Jove, bila je kako rekosmo uvijek puna, a tako i za vrijeme rata, iako nije bilo ni veselja ni dobrog vina. Stari su otišli, mnogi i preko onog praga nasuprot gostionici, do kojeg su često pratili poznate i nepoznate, te sad skupa s njima povukodlačeni posmatraju gostionicu »K celavom prascu«, oblizujući jezikom čupave sjede brke. Došli su mladi, koji se vrte na rasklimanim stolicama i zamišljaju da vide i osjećaju ono, čega već godinama nema. Vino je slabo. Dok dođe u gostionicu tri puta prekriste, a onda opet barba Jovo, kao pravi vjernik pravoslavne crkve ne može dozvoliti da kršćani piju neblagoslovljeno svetom vodicom, ono naše primostensko vino, jer što bi mu prota rekao? . . . E prota, prota, kako je on volio to naše vino, . . . Ali nekršteno, kad on i onako svakim danom dijeli svete sakramente, pa da je samo svaki stoti prešao na njegovu dušu, mogao je već odavno postati živi svetac. Volio je on onog pravog pravcatog, kakvog je sam vrag donio sobom na ovaj svijet, kako je on ono obično govorio, da bar ima što sam sebi oprostiti skidajući grijehе smrtnicima. Zato bi mu on, kad god bi došao, rekao: »Oću Jovo kvartin vina, ali onoga što ti piješ tamo iza banka, a krst daji ovim nekrstima oko mene, jer meni ga je već dosta u ovih tridesetak godina« . . . E prota, pokojni prota, sjetio bi se često Jovo svog kuma, bio je to čovjek.

Bilo je to u lipnju 1944. Kao kakva mora, pritiskala je popodnevna pripeka ono nekoliko kućica, što su se okupile gore kraj groblja. Čak ni ono malo maestrala, što je kao dječji dašak vukao morską svježinu na kopno, nije stizao do tog zagrađenog prostora, nabijenog krovovima, kao šipak zrnima. Bio je to jedan od onih lipanjskih dana, kad čovjeka hvata vrtoglavica od sparine, kad kljma glavom, kao zvono, ne bi li nekako stvorio umjetnu svježinu oko sebe, ali kad vidi da to mnogo ne pomaže, odmahne umorno glavom, pusti uzdah i zadrijema.

Tog dana gazda Jovo je sjedio između banka i zida. Objesenom glavom, prekrženim rukama, tresao se kao kakav eunuh iz »hiljadu i jedne noći«. Velike staklenaste kaplje znoja izbijale su iz njegovog masnog tijela, a ona muha, koja se igrala oko njegovog crvenkastog nosa i onaj tupi udarac njegove glomazne ručetine, služila mu je kao neka vrsta budilice.

Izvaljeni na rasklimanim klupama, drijemali su četnici. Bilo ih je nekoliko. S prijavih stolova dizao su ustajali zadah prolivenog vina. Vrijeme je sporo odmicalo.

— Čele, zaviče sa vrata hrapavim glasom stari četnik — daj mi litru vina.

Kao gromom pogođen skočio je barba Jovo sa stolice, izbuljivši ona dva mišja oka u pravcu vrata.

— No, što buljiš, zar ne vidiš koga sam ti doveo?

Gazda Jovo, kojemu su noge odzvonjavale gospodinom strahom, polagano se rasanjavao.

— Evo na, reče Marta, žena Jove, dodajući mu naručenu litru vina i dvije čaše, dok je on velikim crvenim rupcem brisao oznojenu čelu, oslanjajući se trbušinom o banak.

Kroz to vrijeme, dva su četnika sjedeći razgovarala. Spustivši flašu na stol, gazda Jovo ustukne. Njegov mišji pogled počivao je na mladom četniku. Što! Zar i on da je četnik? Duško? Mali Duško! Zar je to moguće? Jovo se približi stolu.

— No, što gledaš tako glupo, već daj ovamo to vino. Zar ga još nisi poznao? — reče stariji četnik iscerenog lica, tako da su mu se vidjela dva reda bolesnih žutih zubiju.

— Dobar dan, kume Jovo! Kako ste? Pruživši svoju ruku, progovori mladi četnik. — Zar me zaista još niste prepoznali?

— Jesam, jesam odgovori Jovo, stisnuvši svoje debele usne, tako da je ono »nažalost« ostalo samo misao.

— Pa kako ste kume Jovo? — upita mladi četnik.

— Svakako moj sinko; ali što je to tebe nagnalo pa si se obukao, bar ti nisi nikad volio vojsku? — reče Jovo dok mu je pogled krlužio crnom mladčevom uniformom, zauzavivši se na onoj nemarno, više kaubojski obješenom »beretom«. Duško se smijao. Od njegovog smijeha podrhtavale su »kragujevke«, koje su mu bile zakačene za prednji dio velikog talijanskog opasača.

— Zar to prodaješ ljudima? — dobaci preko stola stari četnik, mučajući u ruci čašu s vinom. — Ovo je gore od špuntina.

— A što se može, kad nema boljeg — odgovori Jovo — A kako ćaća? — upita gazda Jovo Duška, dok su mu se glavom vrzle svakojake misli. — A ona nesnića od Mate Bralića, kako se samo smijucka, pljuvajući oko stola, kao na kakvom dubrištu. Fuj, kakve fukare.

— Pa tako, nije loše odgovori Duško, odmahnuvši nemarno glavom, kao da je htio reći: Čemu to glupo pitanje, zar je to važno, da ja imam oca.

Gazda Jovo je shvatio. Tako sigurno i njegov Janko odmahuje glavom, kad ga netko u Kninu zapita za njegovo zdravlje. Otac! Zašto čovjek uopće postaje otac . . . ?

— Janko vam je dobro, reče Duško kao da je pogadao Jovine misli. — Vidio sam ga upravo prije odlaska. Dao vas je pozdraviti.

Dao ga je pozdraviti, da se bar ni rodio nije kojom srećom. Kako ga je samo odgajao, pa i ovog Duška, dok je stanovao kod njega i tu išao u školu. Čega sve nisu imali. A sad? Sad je sve to otišlo u vjetar. I odgoj i škole i onaj pusti novac, sve je to otišlo bez cilja i svrhe. Gledaj samo s kim ovaj ovdje sjedi? Sa Matom Bralićem! Ovakog hohštaplera svijet rađa samo svakih 50 godina. Što sve nije bio. Najprije lopov, pa onda žandar, a evo sad i četnik, koji treba da brani smpstvo. Mate Bralić, da brani njega i njegovu obitelj? Fuj, kakve sramote . . . I gazda Jovo onako nesvjesno nagne glavu i otpljune onu skupljenu pljuvačku, koju su mu žlijezde izlučile, dok je razmišljao o Mati Braliću.

— A jel' ono tetka Marta? — zapita Duško — Nisam je već godinama vidio, kako se samo postarala.

— Ona je ona . . . A kako da se ne postara u ovim danima, kad sve ide nazbrdo. —

— A Marija, što je s njom? — zapita odjednom Duško, gledajući Jovu pravo u oči, dok se Mate igrao motajući cigaretu, pogledavajući čas Duška, čas Jovu.

Gazdi Jovi počelo se anračiti pred očima. A pod, ispod njegovih klecavih nogu, kao da je iščezavao. Ali ta slabost, koja ga je za trenutak bila svladala, nestala je isto tako brzo, kao što se i pojavila.

— Pa što ćeš . . . I ona se išla tući . . . Slabo joj je bilo kod kuće, kao i Janku, pa je otišla za boljim — odgovori što je mogao nemarnije Jovo, dok mu je lice poprimalo boju otpalog suhog lišća.

Sve je mogao očekivati, ali da će Duško, onaj mali Duško, njega, u njegovoj gostionici, pitati za Mariju, to čak ni u snu nije mogao pomisliti. Zar više nema nikakvih obzira.

Jovino lice bilo je žuto i uznemireno, ali to ipak nije smetalo Duška da nastavi s ovim razgovorom . . . Zar je zaboravio one časove, kad mu je baš ta Marija bila tako odana, tako bliska, kao sestra. Pod istim krovom spavali, isti kruh jeli, imali iste želje i ciljeve. Kako se sve to može zaboraviti. Kao da ništa nije postojalo . . . osim ove mržnje, koja tako vidljivo izbija iz njegovih očiju.

— A ona, njena ljubav, sigurno je s njom. Nisam ga već dugo vidio, a i bolje da nisam, jer bi nam razgovor mogao biti odviše neprijatan.

Onaj cinički osmeh, koji mu se provlačio licem, dok je izgovarao zadnje riječi, izgledao je gazdi Jovi tako odvratno, da je skoro zadrhtao. Bilo mu je kao da će pasti, kao da će se ispod njega otvoriti bezdan; a kad bi se i otvorio, bio bi tako zadovoljan . . . Tako sretan . . .

Ne odgovorivši ni riječi, Jovo se udaljio u pravcu pogurenog starca, koji ga je upravo zvao.

— Stari je to lisac, reče Mate Bralić za njim — Oće da sidi na dvi katrige, ali će da mu se obe odmaknu, pa će da tresne s onom svojom tribušinom o tle, a gospe mi, to bi mu dobro stalo.

Nekoliko minuta kasnije četiri čovjeka ušla su u gostionicu. Bila su to dva njemačka oficira sa dvojicom civila. Lijepa proljetna odijela u koja su civili bili obučeni, s onim nakindurenim bijelim rupčićem, govorila su jasno, da su ta dva mlada čovjeka shvatila život olako i da im novac nije predstavljao neke naročite brige. Jovo se laganim korakom približi, počisti stol i stane kao kakva statua, očekujući narudžbu. Jedan oficir pokaže Jovi dva prsta i promuca: »Vino«. Gazda Jovo se nakloni i pođe prema banku.

— Dobar dan, gospodine Jovo — reče jedan od dvojice civila.

Gazda Jovo se okrene, njegov pogled se susretne sa mladićevim. Lice mu je izgledalo jako poznato, ali odakle, toga se Jovo nije mogao sjetiti.

— Vi se sigurno više ne sjećate mene — nastavi mladić, iako sam često zalazio u ovu kuću.

Jovo ga je uzalud posmatrao, njegovo sjećanje toliko je bilo zadnjih godina oslabilo da se već mnogih stvari nije sjećao, kao da ih nije nikada doživio. Sad opet ovo mlado i nasmijano lice, čije crte su mu bile tako poznate, ali nekako daleke i nevezane izgubljene tamo negdje u moždanoj kori

njegove potsvijesti, u kojoj se tokom godina mnogo toga nakupilo, mnogo toga što on ovako star nije mogao da sredi i klasificira.

— Oprostite, promuća Jovo, ali ja vas se zaista ne sjećam . . . Znete kako je, reče Jovo pokazujući s nepovjerenjem na svoju glavu. — Godine.

— Znam, znam, odgovori mladić, ali bi se ipak mogli sjetiti onog malog Braco, kojeg ste znali onako usput više puta povući za ovo ovdje uho, dok se je tukao ovuda, oko vaše kuće . . . Nije to bilo tako davno.

— Ah vi ste Braco, ako se ne varam Ančić, zar ne?

— Da, odgovori smiješeći se mladić. — Ja sam glavom Braco Ančić, moje uho kako vidim niste zaboravili.

Gledajući ga onako nasmijana i raspoložena, gazda Jovo je razmišljao o ovom svom čudnom susretu . . . Malo prije Duško, sad opet ovaj Ančić, za kojega su još 1942. pričali da je poginuo negdje u Bosni, to je zaista previše za jednog starca, kao što je on. Zar se ne smije? . . . Svi se oni smiju, ali zašto? Zar je vrijeme u kojem živimo zaista tako smiješno? Ili je to maska? Svi su oni bolesni. Samo se bolesni čovjek može smijati tako upadno i nametljivo, smijati smijehom od kojega ti ježurci prolaze tijelom, a da ne znaš zbog čega, ni zašto.

Teturajući, kao pijan, Jovo se dokopao banka . . .

Anđićev pogled kružio je gostionicom. Nešto je tražio. I zaista. Njegove hladne oči zaustavile su se na stolu pokraj vrata. Gledao je Duška. Poslije četiri godine, oba su se prijatelja našla pod istim krovom. Duško je razgovarao sa Matom Bralićem, a nije ni slutio da svega nekoliko koraka od njega, ukočena pogleda sjedi čovjek, čovjek s kojim je on proveo čitav jedan život, među onim školskim klupama.

— Jednu litru za onaj stol, reče Braco gazdi Jovi i pokaže rukom u pravcu Duška . . . — I pozdravite mi prijatelja Duška Đuvića.

Gazda Jovo ga pogleda. Dakle ipak ga je prepoznao. A on se tako bojao toga. Čitavo vrijeme, otkad se u gostionici pojavio Braco, Jovo je drhtao pri pomisli, da bi se dva nekadašnja prijatelja mogla sresti. Vjerovao je da se to ne će dogoditi, ali se prevario. Hvatao ga je strah. Što da reče Dušku? Zar ono što mu je rekao Braco? Zar da mu naglasi ono: prijatelji, kao što je učinio on? Ne, to ne može reći. Trebat će nešto slagati, ali što? Sva sreća, pomisli na trenutak Jovo, da su bar ova dva njemačka oficira u gostionici, inače, tko zna što bi se sve moglo izleći. Ovako, čiješio je sebe Jovo, ovako je već lakše.

Minutu kasnije, prolazeći pokraj Duškovog stola, Jovo neprimjetno odloži flašu sa vinom, te kao da nije njegov posao, nastavi svoj hod prema vratima. Ali glas, koji je čuo iza sebe, uvjerio ga je, da mu lukavština nije sasvim uspjela.

— Slušaj Čele, to vino mi nismo naručili. Zar misliš, da smo došli lokati ovu tvoju kvasinu dok u gradu, dobrog vina ima di cćeš — reče Mate Bralić.

— Samo ti ovo odnesi natrag!

I Ahil je imao svoje ranjivo mjesto, zbog kojeg je negdje kraj Troje izgubio glavu, a zašto ga ne bi imao i gazda Jovo, koji nije u sebi, a niti na sebi osjećao, bilo kakve polubožanske ili bar mitološke osobine grčkog junaka.

Otkaçene s one spone, na kojoj su možda već godinama bile privezane psovke, gazde Jove imale su u sebi nešto od onog lbunta, od one stišane nepravde, koja bukti u čovjeku i samo traži pogodan trenutak, kad će iz njega iskočiti, da poravna 'odnose između onog vanjskog i onog unutarnjeg impulsa. Takvo poravnavanje često čovjeka dovede i do same granice uračunljivosti, kad prestaju svi oni obziri što ih je sredina nametnula pojedincu, kad se pojedinac javlja slobodan od svih onih društvenih konvencionalnosti, zaboravlja svoju okolinu i kad pred njegovim očima postoji samo on i čovjek koji je povrijedio njegov ponos. Kako Jovo nije bio Ahil, niti imao Ahilove sposobnosti rukovanja oružjem, pustio je on svoj jezik da slobodno klepeće između ona svoja dva debela nepca, smatrajući to kao najbolje sredstvo za postizanje određenog cilja.

Vjerujem da na svijetu nema gostioničara, koji bi mogao prijeći preko takve provokacije . . . U drugih dobro, a u njega ne valja? To je više nego provokacija . . . I to reći pred svima, na glas, da svi čuju . . . Gorčina kao velika kugla, kotrljala se prema njegovim usnama.

— Ja te nisam zvao, a nit' mi ti tribaš ovdje — izdere se Jovo, tako da su se svi prisutni okrenuli. — Ako te ne komoda, a ti se čisti, pa pij tamo dl ima boljega. Nemoj misliti da ću za takvim, kao što si ti, puno žaliti . . . Samo se ti skupi, bar ne ću tribati disati ovaj smrad oko tebe.

Mate Bralić ga je gledao. Revolver mu je bio tako blizu, mogao bi ga ubiti, a da ni riječi više ne progovori . . . Ali Janko? Što bi on učinio? Jovo mu je ipak otac. Sigurno bi ga dao strijeljati . . . Čekaj, Čele, već ću ja tebi doskočiti, pomisli Mate Bralić, bit će još vremena da ti za ovo platim . . .

— Ali kume — počne lagano Duško. Ovo vina, što ste nam sad donijeli, mi zaista nismo naručili.

— Znam — odsiječe Jovo, dok mu se pogled ukrštavao sa Matinim. Izgledali su kao dva ovna uoči borbe.

— Jedan čovjek vam ga je poslao — reče gazda Jovo, koji kao da nije bio svijestan onoga što je rekao.

Ančić se nemarno ustane i pođe prema stolu.

— Ja, dragi prijatelju. To vino sam ja naručio, za vas naravno, reče Braco, dok mu je smiješak razotkrivao dva reda pravilnih bijelih zubiju.

Ni sahlast da je vidio, ne bi izazvala kod Duška onakav ludački izraz lica, kao što ga je izazvala pojava Brace Ančića . . . Zar ta ustaška neman još uvijek živi? . . . Braco . . . Ančić . . .

S napetom pažnjom pratio je Duško svaki Bracin pokret. Zamahne rukom. Prasač razbijene flaše odjeknuo je gostionicom. Oči svih prisutnih bile su okrenute k njima.

Jedan prezriv osmijeh zatreptao je na Ančićevim usnama.

Zbinjen u kutu kraj vrata, Jovo je sav užasnut posmatrao prizor. Njegova griljka kao da je dopunjala napetost situacije. Bilo mu je teško. Disao je brzo i na mahove. Oni će se pobiti . . . Izvući će revolvare . . . O, zašto je to učinio . . . Zašto je dozvolio da gnjev nadvlada njegov razum . . . Zašto je rekao istinu. Toliko je uvreda podnio u svom životu, zar nije mogao i ovu, zar bi to mijenjalo nešto? . . . Duško . . . Ančić, zar će se zbilja dogoditi ono najgore . . .

Prošlo je nekoliko časaka, koji su se gazdi Jovi učinili neizmjereno dugi u onoj bolesno napetoj tišini u kojoj jedva da si čuo i disanje prisutnih.

Ančić se nakloni, okrene i pođe prema stolu svojih prijatelja.

Jovo je odahnuo. Učinilo mu se kao da je skupa s njim i čitava gostionica hlapljivo udisala onu razrijeđenu atmosferu, koja je za svega nekoliko trenutaka opet postala normalna. Zamor između stolova opet je oživio. Za Ančićevim stolom bilo je veselo. Grohotan smijeh njemačkog oficira širio se prostorijom.

Očiju uprtih u Ančićevo nasmijano lice, Duško nije vidio ni čuo ništa osim Ančića . . . Ančić, Ančić, ta profinjena i nježna prilika, sa skoro djevojačkim licem, a tako mračan i odvraatan po svojim nedjelima . . .

Šta je vrijeme više odmicalo, gazda Jovo se osjećao sve staloženijim i mirnijim. Strah ga je bio već sasvim napustio.

Ančić, sa svojim društvom, ostavio je gostionicu prije nekoliko minuta naklonivši se ponizno gazdi Jovi, izgledao je kao kakvo neozbiljno dijete, koje se, sa ne baš mnogo uspjeha igra odraslog čovjeka.

Zar je bio potreban onaj strah, pomisli u sebi gazda Jovo gledajući Ančićev odlazak. Ta čni su još golišavci, koji nose oružje da bi izgledali ozbiljniji.

I da Duško još uvijek nije sjedio za istim stolom, sigurno bi Jovo bio mnogo toga zaboravio, što se je zbilježilo tog poslijepodneva.

Spustio se već skoro mrak, kad su se Duško i Mate Bralić ustali i pošli prema vratima. Uzalud je Jovo očekivao pozdrav. Duško se nije okrenuo.

Upravo u onom času, dok je Jovo naplaćivao vino, zrak je potresao prasak revolverskih hitaca. Četiri puta je netko pritisnuo okidač svog revolvea i to u neposrednoj blizini gostionice. Onaj, tko je držao svoje uho uvijek pripravno da uhvati bilo kakav zvuk, mogao je primijetiti između drugog i trećeg hitca jedan lagani zov, zov umirućeg čovjeka.

Na ustima prisutnih zamrla je svaaka riječ, nestalo je onog trenutnog osmjeha i onih grubih šala, lica su se razvlačila u čudne grimase, ispunjene stravom i iščekivanjem. Neprimjetno pod stol izvlačilo se oružje. Minute su prolazile, a da se ništa novoga nije zbilježilo. Gostionicom je vladala grobna tišina. Svi prisutni bili su svijesni da se je tu negdje, ispred samih vrata, morao odigrati jedan takav događaj, zbog čije je čamatičnosti netko morao platiti glavom.

Negdje iza vrata čuo se hropac, iza čega je slijedio laganim glasom iznemogli jauk.

Odmah zatim odjeknula su još dva hitca.

Prošlo je opet nekoliko minuta, kad su se trojica četnika odlučila izići na ulicu.

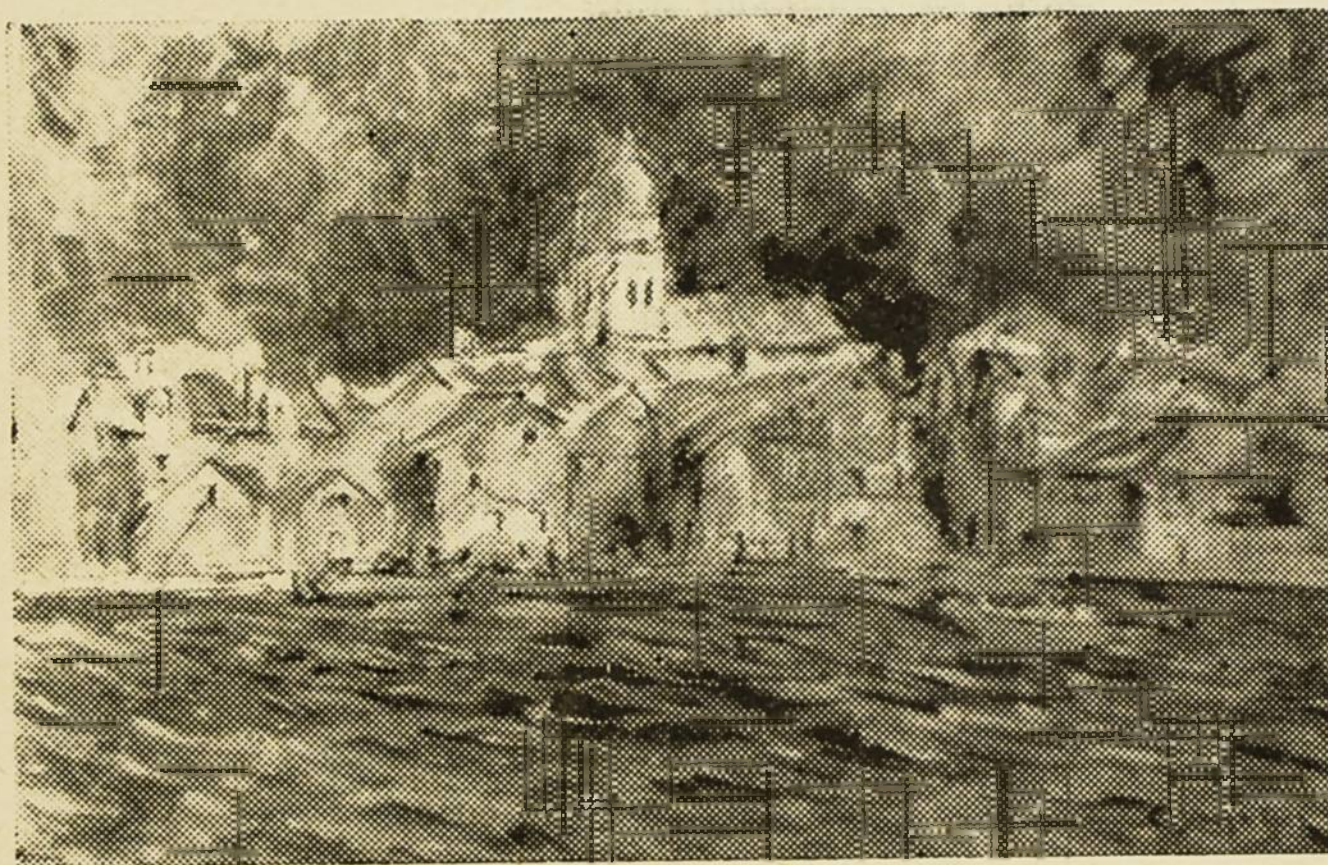
Na velikim, širokim stepenicama, što vode gore prema groblju, opružen čitavom svojom dužinom, u lokvi krvi, staklenog pogleda, ležao je Mate

Bralić. Jedan od četnika se sagne, ali se isto tako brzo ustane, dobacivši samo ječnu jedinu riječ: Mrtav.

Desetak metara niz stepenice u poluzgrčenom stavu stajala je druga prilika, okrenuta glavom prema zemlji. Četnik okrene glavu, s okrvavljenog lica buljio je negdje u prazno ukočeni pogled Duška Đuvića.

Dok su naoružani gosti odlazili vidjeti mrtva tjelesa svojih prijatelja, naslonjen na jedan stol pokraj vrata, stajao je gazda Jovo i posmatrao šarenu gomilu četničkih hodočasnika. Velike suze spuštale su se niz njegovo debelo lice.

Plakao je, kao što nikad u životu nije plakao. Sudbina je tako htjela: da drug ubije druga i to ispred one kuće, gdje su proveli najljepše dane svog djetinjstva.

Cata Dujšin-Ribar:

Vodice

ŠEST PJESAMA

PORUKA MAJCI

Ako me uistinu voliš, majko,
smiluj se zalutalom sinu,
te podi u planinu
i potraži moju Crnooku.
Podi, podi, majko, već prije svanuća,
a kada čuješ tužni blek,
neka tvoj zov prozbori jelkom: Crnooka!
I ona će doći,
doći će ti mirisati dlan,
a ti joj tada, majko, ponudi mrvice kruha
(ah, kako ih je samo voljela Crnooka!)
i obdari je toplinom svojih zagrljaja,
i umotaj u skute svoje dobrote.
A zatim još jednom pogledaj Crnooku,
pogledaj, majko, u oči njene crne:
vidjet ćeš i moju tugu u njima.

SPOZNAJA

Ruke su umorne. Noge klecaju.
Proljeća su teška i ubitačna sjećanja.
Zelje su uzdasi umirućih.
A zvijezde — svijetla nemoći.

Jedan sam od putnika
na lađi prolaznosti,
čiji se crni jarboli
propinju na pučini . . .

BIJAŠE TO KALVARIJA

»Bijaše to bijedno životarenje u
iščekivanju pokreta i daha«.

(JULES SUPERVIELLE)

Medutim, ja bih rekao:

bijaše to kalvarija na putu za Kanaan.

(Prijatelju, ne slijedi moje korake
i ne poštapaj se iluzijama.)

Netko nekad reče: Sizif je prkosio bogovima,

a ja, vidiš, ne mogoh prkositi

ni onoj jednoj jedinoj zvijezdi,

što nad raskršćem bijaše

slijepa meta mojih snatrenja.

O, ruke, ruke, što vas pružah

prema toj jednoj zvijezdi,

umorne ruke moje,

kaliko ste uzaman vapile ljepotu

u noćima nabujalih strasti!

(Prijatelju, nemoj oklijevati na raskršćima

i nemoj polagano hodati po pijesku.)

Zato bih još jednom rekao:

bijaše to kalvarija na putu za Kanaan!

POSRĆEM NA RASKRŠĆIMA

Dozrijeva umor na cestama.

(Oprosti, što htjedoh se napiti

svježine večernjih tišina

iz rumenog kaleža tvojih usana).

A posustalog skitnicu vrebaju sjene

procvalih maslinika.

(Oprosti, što mišljah u njihovom krilu

osjetiti

toplinu tvojih dlanova).

Vijugaju ceste u nedogled

i ja — posrćem na raskršćima.

KOLODVORI

Odavde se putuje, putuje, putuje . . .
A putovati znači:
imati bar nekakav cilj
i znati za kakvu malu postaju pod zvijezdama.
A mnogi ubogi putnik
često ni cilja, ni postaje nema . . .
I tako se odavde putuje
u beskrajne dubine prostora,
što božično prijete vitoglavim ponorima.
Stoga su kolodvori tamne obale oklijevanja,
trenutačni otoci zaborava i hitre lađe snova,
i oni uvijek poplave
zagrljajima i poljupcima,
tugama i jecajima.
Ali, kada se odavde putuje, putuje bilo kud,
tada se, kažu, na pola umire,
tada se, velim ja, sasvim umire.
Jer, kolodvori su nabujala i mahnita mora.
Što od iskona vape brodolome ristanaka
i očajne krikovne umiranja!

ZABORAV U FOTELJI

Mom ocu u Americi

Razvaljen ko klada u gipkoj fotelji,
što strvine žive u mrtvilo njiše,
zaboravljaš mene na tvrdoj postelji,
gdje krv moju, oče, golotinja siše.

A krv tvoga sina i tvoja je, kažu;
ta ona je takva od iskona bila . . .
Ali, ako tako kažu, onda — lažu:
naša se je krv zauvijek sledila.

O, da li još pamtiš suze na rastanku,
kada me ostavi na tvrdoj postelji?
Tu sad sve prestaje: našem sastanku
suđeno je zaglaviti u fotelji!

Iz neobjavljene zbirke pjesama: »Zvijezde nad raskršćem«.

BIJEG NA CRNI KONTINENT

Škole nije bilo već nekoliko mjeseci. Ne zna se kuda je nestao bledunjavi učitelj, koji je znao izreći svega nekoliko hrvatskih riječi, s neobičnim naglaskom. Kolja tako nije ni svršio treći razred. Postajalo mu je dosadno bez škole. Svaku uličicu, svaki puteljak prolazio je po nekoliko puta dnevno. Osjećao je skučenost i nemir. Njegova duša bi se najradije vila u visine, da vidi što sve skrivaju bregovi i kotline u kojoj živi.

U predvečerje, kad bi se zapadni dio neba prekrilo rumenilom i kada bi se pred seoskom gostionicom skupili poznati moreplovci, Ante, Frane i drugi. Kolja je nalazio smirenje u njihovim pričama o dalekim zemljama. To ga je sve više okupljalo. Znao je da je još mlad za takvo putovanje. Uz to rat! More ispunjeno minama!

Na isklesanom kamenu, koji je služio kao sjedalica, sjedio je Kolja i gledao bijele oblake, koji plove prema jugu. »Da mi je sjesti na njih i poći daleko, daleko!«, uzdisao je Kolja. Dok je zamišljeno buljio u bijele pahuljice, pred njegove oči naleti prva, druga, pa treća grupa aviona. Sa nekim strahom brojio je te gvozdene ptice i razmišljao o tome, kako će one jednog dana srušiti svijet.

»Afriku ne će srušiti, tamo su pustinje!«, ponavljao je Franine riječi u sebi.

»Tamo su crni ljudi, piramide, palme . . .

Tamo nema pucnjave, mi aviona . . .!»

Uvečer je odlazio rano spavati, kao i njegovi drugovi. Jedino bi nekad za mjesecine ostao sa Stipom, koji je živio u istom dvorištu. Njih dvojica su se obično prepirala oko orijentacije. Jedan bi pokazivao da je Engleska prema sjeveru, drugi prema zapadu. »Da dolje je Italija, a onamo Rusija, a onamo . . .« okretali su se oko osi, i kao saobraćajci lamatali rukama.

Stigavši tek na stepenice, koje vode u kuću, stao je dozivati majku. Susjedi su već spavali. »Sutra dolazi brod i nastavlja s ranjenicima dalje u Afriku. Idem i ja!«, uvjerljivo se Kolja obraćao majci, koja se činila kao da ne čuje te izmišljotine. Ni on čak nije puno u to vjerovao. Ta noć je za Kolju bila najduža. I onda, kada je ulagao najviše snage, da se oslobodi misli, koje su kao bujica navirale, postajao je sve budniji i razdraganiji. Prisjećao se pričanja izbjeglica o klanju i teroru u njihovim krajevima. »Afriku ne će srušiti, tamo su pustinje!« Možda je bilo prošlo pola noći, kad je zaspao.

»Prilika u sivoj odjeći primicala se djetetu, koje je cvililo nad strijeljanom majkom. Plač se povećavao, pa onda krik i zgaristom zavlada tišina. Ras kolačeni očaju gledao je to Kolja, sjedeći uz majku. Isti čovjek na čijoj je kapi bila »mrtvačka glava«, razbacujući noge malo više u stranu, zakoraćao je prema mjestu, gdje je bio Kolja s majkom. Krv mu navri u glavu i be-

spomoćno stade dozivati: »Maaajj . . !« No ne uspije izreći zadnje glasove. Naprezao se i ponavljao, ali nikad ne rekavši cijelu riječ. A onda se prestrašen probudi. Trgao se, podigao na krevet i zagledao u zidove sobe. Najprije primijeti djedovu sliku negdje u kutu. Do nje su stajali neki sveci, pa očeva slika. Ona kao da ga je rastužila. Sjetio se oca, koji se šad nalazi negdje uz Velebit. A on je odlučio otići i bez njegova znanja i odobrenja. Zatim je prišao djeci u Stipinu dvorištu, gdje se obično igraju. Premda je odlučio te večer, pobjeći, Kolja nije ni slutio da su to zadnje igre njegova djetinjstva sa susjedima. Nikome nije ništa govorio. Živio je za sebe i u sebi. Smatrao je dužnošću očuvati tajnu do prvog sumraka.

Taj dugo čekani sumrak zatekao je Kolju pred seoskom gostionicom, gdje se je pričalo pilo i pisovalo kao obično. Kada su se pojavile prve zvijezde na nebu i kada su se u dosta seoskih kuća zapalila svjetla, uputio se svojoj kući. Uspeo se na prvi kat. Premda su mu majka i rodaci bili na drugom podu, nije išao dalje. Uzeo je svoj stari kaput i dovuknuo onima što su se grijali oko komina: »Ja idem u Afriku!« To je bilo sve. Većina ih je čula te riječi. Nitko tome nije obratio pažnju, kao ni dosadašnjim njegovim »izmišljotinama«. Kaput, koji je prebacio preko ramena, bio je cijeli njegov prtljag. Išao je tako prema luci, gdje je bio motorni brod sa ranjenim partizanima. Noć je postajala crnija, a put dug. Kada je prošao selo i zašao na stazu u borovoj šumi, primijeti svijetlo fenjera. To su bile izbjeglice iz Sjeverne Dalmacije. Priključio se njima.

U jedanaest sati zatutnjio je motor i za nekoliko minuta izgubio se u travanjskoj noći.

GRETA MERLE:

DVIJE PJESME

LUČ NADE

Osjećam kako vrijeme tiho izmiče ispod naših dlana
I odlazi u nepovrat.
Dok umorno oko prati trag krvav od rana
I duša moja luta po zgarištu izgubljenih dana
Ja u srcu nosim luč.
Jednom ću baklju s njom zapaliti,
Da rasvijetlim mrak besanih nam noći
I tek će odar moj svijetlo to, ugasiti moći.

MELEM

Sav svijet da se na me sruši,
A bol srce da mi guši,
Tada znam, da ti ćeš doći
Ko' blagi dašak u vreloj noći;
Razgalit ću ti košulju i misli
Pričati ti jade što dušu su mi stisli
Melem blagi duši ćeš mi dati.
Iz grudi tugu izvuci ćeš mi znati.
A ja ću gledat negdje u daljinu,
Preko suza. Na tisuću kristala
Svijet ću, rastrgati, dragocjenog metala
Na nj ću urezati, i smijati ću se ludo
Ko dijete malo i suludo,
A suze će umivat lice bolom zamuljano,
Srce tugom raskidano.

OSVRTI

MLADEN FRIGANOVIĆ :

NEKOLIKO MISLI O PROBLEMU KRKE

Sjedim i razmišljam. Sunce i kamen, dva dominirajuća elementa kraškog pejzaža, suprotno djeluju na raspoloženje i volju, da nešto odgonetam u prostoru, što me okružuje. Sunce zamarajući ubija, a kamen podstiče, da mislim i uhvatim glavne niti tog čudesnog veziva prirode. Misli mi naviru, kao mravi u svom brzopletom hodu, guraju se i stječu u pitanjima: Kako? Kada? Zašto? . . .

Ispred mene vijuga veličanstveni kanjon rijeke Krke, kao nožem usječen u gotovo idealno vodoravno kraškoj zaravni. A ja sjedim, promatram i mislim. Razmišljanje mi prekine neznani seljak uz pozdrav. Poslije kratke stankice nabaci: »Gledate vi. Ah, lijepo li je bog stvorio!« Da, odgovorih mehanički, a misli me povrate u doba dječastva, kada sam za svaki problem i pitanje dobijao odgovor: »Tako je bog stvorio!« — Hvala Svevišnjemu na dobroti, što nas je odbario dobrim, zlim i nama nedokučivim. Ako je tako, onda ne treba niti razmišljati o stvarima, koje nas okružuju, pa niti o sebi samima. Tako je bilo; tako jest i tako će biti! Jer, to je stvorio bog. Pošto sam nešto porastao i naučio, mislio sam: »Čemu onda učenje; zašto postoji nauka i kako to, da se ona može obogatiti novim saznanjima, kada nam je

bog stvorio sve; kazao ono, što misli da je dostatno, a dalje nas se ne tiče, jer su ciljevi gospodnji nedokučivi«. Tada me opet prekine moj novi znanac iz sela Bogatića i nastavi: »Znate, ovaj, tako su nas učili«. A tko je na selu mogao poučavati pomislím; pop, te praznovjerni i neuki roditelji. U to on nastavi: »Drugi opet kažu, da je kamen rastao sve dok nije prekrpio velik dio zemljine površine, a onda je stao«. A što Vi mislite upitah? — Pa, vragi ga znali — doda on — netko je i to morao stvoriti, kao što je i nas stvorio. Da, odgovorim, samo se ništa ne može stvoriti, jer bi to značilo učiniti iz ničega, a sve što danas postoji izgrađeno je iz nečega, i predstavlja samo etapu u stalnom kretanju, mijenjanju i razvitku. — Možda i u tome ima nešto istine, nadoveže on, te, pogledavši me podozrivo, produži strmim kamenjarom prema mlinu u dnu kanjona. Zaželio sam mu sreću i nastavio da promatram okolne oblike pokušavajući, da ih potpuno shvatim u njihovoj sadašnjosti i prošlosti, koja je zahvaljujući značajnom napretku prirodnih nauka, osvijetljena s dosta jasnoće.

Krka je, svojim kanjonom i svim što se u njemu i oko njega nalazi, zapanjivala obične ljude i naučenjake svojom ljepotom i grandio-

znošću oblika. Ona predstavlja prirodni fenomen, a s naučnog stajališta i neprocjenjivu vrijednost, kakvu ima malo koja rijeka, ne samo u Jugoslaviji i Evropi, nego i u svijetu.

Nitko ne može da promatra Krku, u bilo kojem dijelu njezinog toka, bez uzdaha divljenja; nitko ne može da prođe njenim strmim kanjonom bez tjeskobe, stanovite nesigurnosti i strahopoštovanja prema tom čudesnom djelu prirodnih sila; nitko ne može da sve to promatra, a da ne postavi pitanje, kako je sve to postalo? Je li onako, kako su nas nekada, u staroj školi učili? Ako nije, koji su onda elementi utjecali na stvaranje današnje slike oko rijeke Krke?

Sto čini Krku prirodnim fenomenom izvanredne naučne vrijednosti? — Da je Krka, sa svojim kanjonom i slapovima, lijepa očigledno je za onoga, tko je prvi ili stoti put vidio. Da veličinom svojih oblika (kanjon je do 200 m usječen vertikalno u tvrdi vapnenac) izaziva osjećaj sićušnosti kod čovjeka, osjetio je svaki njezin posjetilac. Ali, u čemu se sastoji njezina neprocjenjiva naučna vrijednost, upitao će mnogi, koji nisu upućeni ili nisu prodrli u bit rijetkih prirodnih pojava. Elementi vrijednosti Krke su: 1. prirodna rijetkost, 2. specifičnost oblika i 3. obilje naučnih problema.

Krka sa svojim slapovima, okolnom kraškom zaravni i visokim kanjonom usječenom u vapnenačkom terenu spada u red vrlo rijetkih prirodnih objekata takve vrste na svijetu. Sam kraški teren vanredni je prirodni fenomen. Njegovi oblici predstavljaju naučni kuriozitet, a problemi, ne samo za geologiju, ge-

omorfologiju, nego i za biologiju, a specijalno za hidrografiju, koja u suvremenom životu i tehničkom napretku dolazi u kršu na najistaknutije mjesto, izazivaju veliki interes kod naučenjaka čitavoga svijeta. Kraški oblici na vapnenačkom terenu najrazvijeniji su na području Dinarskih planina, gdje se u daljnjoj diferencijaciji Krka izdvaja i postavlja, uz Plitvička jezera, na prvo mjesto. Rijetko su gdje razvijeni tako karakteristični slapovi nad mnoštvom bizarnih oblika u bigrenim prečagama, kao na Krki duž njenog 62 km dugog toka. Slapovi Krčića, Bilušića, Manojlovca, Miljacke, Roškog i Skradinskog bukta čine krunu ljepote i naučne vrijednosti. Na njima su se razvili specifični oblici života i karakteristične biljne zajednice. Svagdje voda svojom neumitnom snagom razara i odnosi, a ovdje u kršu gradi. To i jeste jedna od najvažnijih komponenata, koje prirodnim pojavama u kršu daju, pored turističke, i veliku naučnu vrijednost. I, kada bi stavili na vagu (jer to je aktuelno) vrijednost tih specifičnih oblika prema vrijednosti, t. j. korisnosti eventualno izgrađene hidroelektrane ili više njih, prevagnula bi vrijednost prvog. Možda će netko reći, da gornja tvrdnja nije realna. Jest, ako gledamo s praktičnog i lokalnog stajališta, jer će od električne energije imati mnogo veći broj ljudi više koristi, nego od njene vrijednosti kao prirodnog, muzejskog objekta. Ipak je pitanje, da li je takav odgovor najsretniji? Možda bi se moglo na to i drukčije odgovoriti! Jer, na pr. multimilijunska vrijednost jednog djela velikog Rembrandta ne predstavlja naročito vrijednu stvar za čovjeka, kojem je

hitno potreban bicikl. Njena je u-potrebna vrijednost momentano znatno manja od upotrebne vrijednosti bicikla. Zato se čovjek odlučio da uzme bicikl, koji će mu skratiti pješčenje, iako je za gornje umjetničko djelo s vremenom mogao dobiti ne samo bicikl, već automobil. Ali eto, čovjek se odlučio za bicikl, pa ne ostaje ništa drugo, nego da rezignirano čekamo do saznanja, da li će mu taj izbor donijeti nešto više ili bi bilo bolje da se odlučio za djelo velikog majstora.

Kako je nastao ovaj kompleks prirodnih oblika, što ga nazivamo Krkom? Što je sve proživjela Krka do danas?

Nauka to tumači na više načina, od kojih je slijedeći najvjerojatniji. Dinarske planine su nabrane u mlađem geološkom dobu, t. zv. tercijeru. Tada su nastali mnogi planinski sistemi kao: Himalaja, Ande, Alpe i t. d. Od tada su prirodne sile mnogo izmijenile sliku pejsaža, a bilo je još i mlađih tektonskih gibanja zemljine kore, koja su ostavila tragove i u okolini Krke. Između ta dva perioda oživljavanja i gibanja zemljine kore vladale su mirne prilike kroz duži period na prijelazu iz tercijera u najmlađe doba, t. j. kvartar. Tada su se stvarale prostrane zaravni na vapnenačkoj Dinarskoj oblasti. Pri tome su vladale specifične klimatske prilike (suhlja i toplija klima) praćene s odgovarajućim organskim i anorganskim procesima, koji su zaravnjavali teren šireći se po vapnenačkom tlu kredne i paleogene starosti. Tako se stvorila t. zv. Kistanjska zaravan (nazvana po Kistanjama, kao centralno-položenom naselju). Taj proces je trajao nekoliko desetaka milijuna godina. Zatim

dolazi do laganog izdizanja terena. Klima postaje hladnija i vlažnija. Jačaju stare i stvaraju se nove rijeke, koje zahvaljujući velikoj količini vode i spiranog materijala usjecaju, postepeno ali uporno, svoje korito u tvrde vapnenačke slojeve. Tako je u diluvijalno doba, u toku nekoliko stotina hiljada godina, Krka izdubila duboki kanjon. U postdiluvijalno doba nastaju povoljnije klimatske prilike za razvoj organskog svijeta i u kanjonu se naseljavaju novi organizmi stvarajući nove biljne zajednice, koje igraju vrlo značajnu ulogu u oblikovanju brojnih detalja.

Proces nastajanja slapova, prema najnovijem naučnom tumačenju, odvijao se na slijedeći način. Na povoljnim mjestima nastanile su se u vodi, među ostalim organskim svijetom, dvije vrste mahovina: bryum, u prelivnoj vodi i cratoneuron, u odlivnoj vodi. Ove mahovine izdvajaju iz vode rastvoreni vapnenac, inkrustiraju se stvarajući tako sedrenu branu, a s tim i sloj. Rastom i inkrustacijom stvaraju se čitavi sistemi pećina i kanalića u vodoravnom i okomitom pravcu. Ovakvi oblici obogučuju slapove. Dakle, dok vodopadi u normalnim, nekraškim terenima ruše i uništavaju podlogu brže ili sporije, prema tome od kakvog je materijala izgrađena, dotle na kršu zahvaljujući konstruktivnom radu tih mahovina, na stanovitim mjestima bigrena podloga raste. Takvi lokaliteti pružaju velike mogućnosti na naučna istraživanja i zato predstavljaju veliku vrijednost. Ako bi se izmijenile hidrografske prilike, došlo bi do poremećaja ekoloških uvjeta. Nastupila bi degradacija i mrtvilo hidrofilne vegetacije a urušavanje

fitogenih barijera, koje su vrlo o-sjetljive na suhom, uništilo bi slapove. Eto, što prijeti Krki, dođe li do većih hidrotehničkih zahvata u njenom kanjonu. Naglo će prestati proces, koji se razvijao desetke hiljada godina, rezultat čega su bile spoznaje od velike naučne vrijednosti. Krka ne će biti više ono što jest.

Čovjek je, priješnjen privrednim imperativom, odlučio da prigri bi-cikl, koji će mu samo skratiti pješačenje, a ne djelo velikog majstora, kojem se mnogo, mnogo mogao diviti, uživati u njemu i učiti se ulazeći na taj način u bit jednog prirodnog rariteta i njegove neprocjenjive vrijednosti.

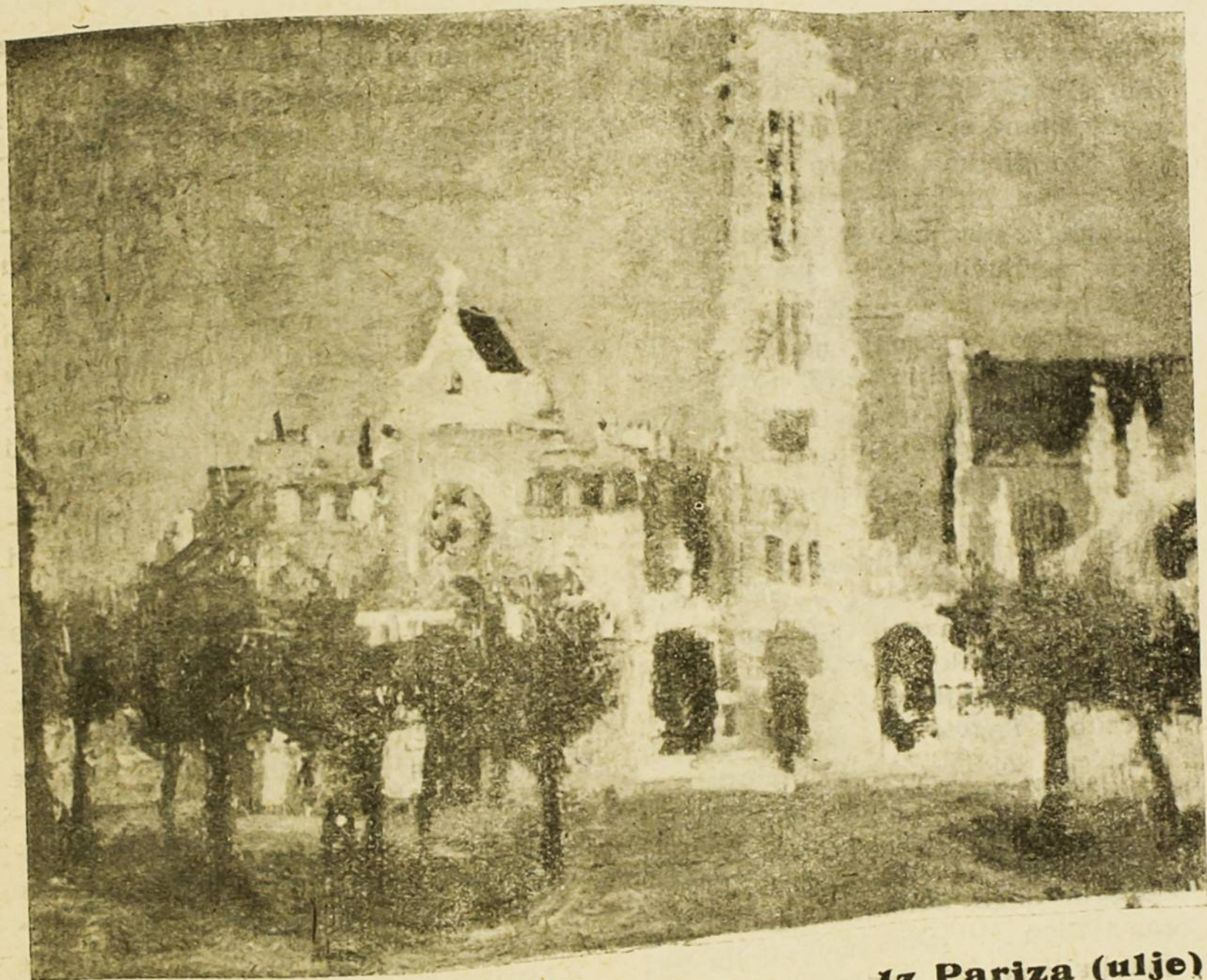
NIKOLA VONČINA:

MARGINALIJA UZ „ISKRICE“ I SHVAĆANJE TOMMASEA KOD NAS

»Iskrice« su, pored crtica »Uspomeni majke svoje«, jedino štampano Tommaseovo djelo na hrvatskom. Izgleda, da su postojala još neka djela, među njima se spominju u Mikčetićeveu napisu uz Matičino izdanje »Iskrica« i »Spisi jednoga kaludera«, ali o njima danas nema novih podataka. Tommaseo je »Iskrice« napisao g. 1841. i 1842., no treba spomenuti, da je nekoliko iskrica napisao na grčkom, posvetivši ih grčkome narodu, a druge na talijanskom, nazvavši ih Scintille.

To su aforizmi, po Mikčetiću domišljaji, kojih u našoj literaturi do tada nitko nije pisao. Pa, premda nije poznavao jezik kao njegovi literarni suvremenici u Hrvatskoj, on u tom pogledu nimalo ne zaostaje za njima, dapače ponekad je on izrađeniji i originalniji u konstrukcijama, zahvaljujući golemom filološkom znanju i vanrednom talentu za lingvistik. Ti aforizmi, pjesničke proze, pisani jednim sladunjavim patriotskim patosom, djeluju uglavnom neiskreno i infleksibilno, premda katkada, usred štureg i emfatičnog teksta zablista lucidna misao, suggestivna poredba ili metafora. One nisu integralni dijelovi jedne cjeline, nego svaka ima svoju misao, bez dublje veze sa prethodnom, koju Tommaseo razrađuje na jednu ili dvije stranice i svaku završava gnomom. O njihovoj originalnosti teško je govoriti, premda ih je Šegvić

smatrao najoriginalnijim Tommaseovim djelom. Pored jednog indiskutabilnog uticaja Svetoga pisma, par excellence Novoga zavjeta, koji dolazi do izražaja naročito u onima sa kršćanskim motivima (VI.-VIII.) mjestimično su vidljivi tragovi orijentalnih filozofija, posebice taoizma. Može se naći čistih laosijanskih misli, kao: Vavijek što je slabo i malašno razbija silu tjelesnu i veličanstvo. Ili: Tako i u poniznosti bolje nadsijeva svijetlost srca i duše dostojnost. No glavnu vrijednotu »Iskrica« čine Tommaseove misli, koje kao bujica protječu na sedamdesetak stranica toga teksta i katkada iznenaduju širinom i vidovitošću. Iako ih je dosta neoriginalnih, pro primo kršćansko-etičkih, ponešto opće poznatih, pa i banalnih, u većini ostalih osjeća se jedan duboki, profetski duh, koji vidi opasnosti i opominje na njih. Ističe mnoge životne istine i nacionalne probleme, koje je on mnogo bolje vidio iz tuđine, nego naši djedovi pred svojim očima. Osjetio je opasnost srpsko-hrvatskog antagonizma i piše, da se »Rišćani i Latini moraju se ljubiti, pa će kao magla iščeznuti sve smutnje«. Spoznao je ogromnu vrijednost naše narodne poezije, pa je skupio velik broj narodnih pjesama, a i hrvatskim književnicima preporučio, da u njima, a ne u stranim književnostima (Byron), traže izvore svojih inspira-

Iz Pariza (ulje)

Josip Roca

cija (pismo Kukuljeviću 1. IV. 1845.). Gnome mu odišu bistrinom, tankim mislima, kako je on za Ivana Krstitelja u V. Iskrici napisao. One su više intuitivne, nego refleksivne, dok je samo ponekad u kontemplacijama. No Tommaseo je svoj patriotizam ovdje doveo do apsurdna. U XXXIII. Iskrici kaže, da su prema našem narodu drugi narodi samo poluljudi, a u stvari tim poluljudima (u ovom slučaju Talijanima) stvara djela, koja su ga uvela među titane evropske kulturne misli i u tim djelima smatra ih, zajedno sa Grcima, najkulturnijim narodima Evrope. Iz niza takvih činjenica možemo zaključiti, da je Tommaseo u »Iskricama« bio neiskren (moguće i trenutno zanesen), pa je svoju neiskrenost, svijesno ili nesvijesno, pokušao prikriti onakvim kitnjastim i pretjerano patetičnim tonom.

Kad god se kod nas govorilo o Tommaseu, govorilo se otprilike uvijek isto. Jedni su tvrdili njegovo hrvatstvo (neki čak i srpstvo), dok su ga drugi smatrali izrodom i negirali mu svaki značaj i u samoj talijanskoj književnosti i kulturi. Cherubin Šegvić je nakon izdanja »Iskrica« godine 1888. štampao u »Vijencu« članak, koji predstavlja bijedan pokušaj desavuiranja toga evropskoga korifeja. Čak su i »Dizionario degli sinonimi della lingua italiana« i »Dizionario della lingua italiana« za Šegvića bez naročite vrijednosti, te tvrdi, kako za sva njegova djela u Italiji znadu još samo staretinari. Na to je Milčetić, koji je bio jedan od najboljih poznavalaca Tommasea kod nas, odgovorio u »Hrvatskom kolu« 1905., gdje je dobrim dijelom pobio prepotentne Šegvićeve tvrdnje. Pripisujući Šegviću uticaj Nordaua (!), neozbiljnost i nedovoljno poznavanje

Tommaseova života, pogleda i djela, on svoje, dosta ispravne poglede, dokumentira čitavim nizom Tommaseovih pisama Kukuljeviću, Stanku Vrazu i Brliću, te njegovim »Proglasom na Hrvate i druge puke slavjanske«. No značaj i tendenciju toga proglasa najbolje je izgleda protumačio Davre u Obzorovoj Spomen knjizi 1935., gdje je uočio Tommaseovu namjeru, da njime Hrvate udalji od Austrije i zaustavi u prolijevanju talijanske krvi. Značajno je i mišljenje Dinka Politea, objavljeno u »Obzoru« od 23. srpnja 1888., povodom Matičina izdanja »Iskrica«. Ovdje on, između ostaloga, kaže: »Nu što nam je teško, to je da mnogi — pa i u ovom članku — (odnosi se na Milčetićev uvod istome izdanju) predstavljaju Tommasea, ono što on nije bio. Mi se možemo ponositi, što je naša zemlja dala drugoj zemlji čovjeka nedostiživog Tommaseova znanja i spartanskog karaktera, i drugo ništa. Tommaseo je živio i radio za Italiju, a ne za nas. On niti se čutio Hrvatom niti je Hrvate ljubio«. Navest ću, kako je Milčetić na to odgovorio u »Kolu«, 1905.: »Da je Politeo bolje poznavao Tommaseova djela, ili da je pažljivije pročitao moju studiju, ne bi bio napisao ovaako površna suda, koji je običajan u novinara, kada govore o književnim pitanjima. Ovdje je političar Politeo nepovoljno sudio o politiku Tommaseu«. No moje je mišljenje, da je Politeo ovdje najbliži istini. Diskutabilna bi bila jedino zadnja rečenica gornjega fragmenta, koju bi se moglo nizom Tommaseovih pisama i djela pobijati. O njegovim slavenofilskim osjećajima postoji množina pro i contra dokaza, tako da bi navođenje jednih ili drugih bilo tendenciozno i nein-

teligentno, te nas ne bi dovelo do pravilnog shvaćanja njegove umjetničke ličnosti. Uopće, izgleda da Tommaseo nije bio na čistu osjeća li se Talijanom, Slavenom ili kroz-

mopolitom, no to za estetsku ocjenu njegovih djela nije uopće bitno. Za nas je bitno, da je ostavio djela na hrvatskom i o Hrvatskoj i time za-dužio našu kulturu.

IVO LIVAKOVIĆ:

O NUŠIĆU DANAS

(POVODOM 90-GODIŠNJICE ROĐENJA)

Prošlo je već više od sedam decenija od dana, kada je beograd-ska kazališna publika izlazeći iz kazališta ponovo zagledavala na oglasnu ploču, da upamti ime čovjeka, kojem je te večeri oduševljeno aplaudirala. Bio je to prvi pljesak velikom Nušiću, pljesak, koji se već sedam decenija razliježe, ne samo u svim kazališnim dvoranama naše zemlje, nego i u kazalištima izvan naših državnih granica. Kazališna publika sazidala je genijalnom komediografu u znak hvale i priznanja spomenik, ispod kojeg na mjestu određenom za posvetu stoji samo: Alal mu vera! Zašto? Da li zato, što nas nasmijava ili zato, što je imao smjelosti da ukaže na ono što ne valja? To su pitanja, koja su postavljali svi oni, koji su pokušali objasniti ono: Alal mu vera. Jasno, da nisu mogli tim putem doći do pravilnog odgovora. Zbog takvog jednostranog posmatranja dolazilo je često do negiranja umjetničke vrijednosti Nušićevih djela i njegove satire. A do sličnih rezultata dolazit će sve dok se god Nušićevo književno djelo u cjelini ne ocijeni. Prošlo je već 70 godina od njegova prvijenca, a 15 godina od

kako je posljednji put zamahnuo svojim bičem, pa ipak mu još uvijek nije točno određeno mjesto među jugoslavenskim književnim velikanima. Istina, kazališna publika dala je svoj sud o vrijednosti Nušićevih komedija ima već nekoliko decenija, ali njegovo cjelokupno djelo još uvijek čeka književnog kritičara, da u opsežnoj studiji da-de pravu ocjenu. Moja je namjera, da ovom prilikom, kada slavimo 90-godišnjicu rođenja B. Nušića, pokušam ukazati na njegov pravi značaj, odnosno na to, zašto ga toliko slavimo.

Branislav Nušić ušao je u književnost u vrijeme stalnih sukoba naprednih političkih snaga s jedne i obrenovićevske vlasti s druge strane. Dok su se prvi oslanjali na demokratske misli, koje je u Srbiji prvi formulirao Svetozar Marković, druga strana oslanjala se na kruti policijski režim. To je doba brutalnog nasilja jedne vlasti, koja je bila izvor stalne pljačke i to ozakonjene. Kasnije, kad je dinastiju Obrenovića zamijenila dinastija Karadorđevića stanje se nije mnogo promijenilo. Korupcija, podmitljivost, protekcija i ulagivanja

cvjetale su za svo vrijeme Nušićeva života. Vlastodršci su gušili svaku naprednu misao. Pa ipak velikom komediografu nisu mogli začepiti usta. Nisu uspjeli zato, jer je Branislav Nušić vrlo rano stekao popularnost svojim odnosom prema narodu i uopće prema narodu i uopće prema čovjeku. On je prvi duboko zašao u dušu naroda, osjetio njegovu bijedu i pravednu borbu za ono, što je čovjeku najmilije-slobodu. »Van svih književnih škola, on je sišao među nas sa Parnasa kao genije smeha da nas uči ljubavi koja ismevajući prašta«, pisao je još 1932. godine B. Kovačević. I upravo to učinilo je Nušića jednim od »... najpoznatijih i najomiljenijih pisaca našega naroda«. Mnogi kritičari zamjerali su Nušiću, da u svojim prikazima likova nije bio dosljedan, da je i prema negativnim tipovima svojih kazališnih djela pokazao izvjesnu simpatiju. Zar to nije najbolji dokaz velikog optimizma, vjere i ljubavi prema čovjeku? Oni, koji mu to zamjeraju nisu shvatili, da je Nušić ISMIJAVAO I GRDIO ČOVJEKA UPRAVO RADI TOGA, DA BI GA POPRAVIO! Tek danas možemo to njegovo zalaganje procijeniti; tek danas smijemo to otvoreno iznijeti. No, najvažnija značajka Nušića kao kazališnog pisca svakako je u tome, što je najviše pomogao razvoju kazališta. Ne samo zato, što su njegove komedije kroz šest decenija popunjavale repertoar svih naših kazališta, nego upravo zbog toga, što je u kazalište doveo najšire narodne slojeve. Njegova kazališna djela privlačila su uvijek mnogo nove publike, koja je oduševljena »Pokojnikom«, »Sumnjivim licem«, ... postala stalan posjeti-

lac kazališnih predstava i ljubitelj scenske umjetnosti.

Dakle, svestrano, rječito i prijateljsko prikazivanje običnoga čovjeka, ismijavanje negativnih likova s namjerom da ih popravi i široko popunjavanje kazališne publike najširim slojevima, glavne su značajke Nušićeva kazališnog rada. Rijetki su bili oni, koji su još za života Nušića isticali njegove zasluge. Njegovi protivnici vješto su ih zaobilazili, smatrajući za važnije »širovost«, »nelogičnost« i »nedosljednost« nekih komedija. Ipak je još u to vrijeme citirani B. Kovačević napisao na jednom mjestu i ovo: »Tog Nušića optimistu, koji pedeset godina uči Slavenski Jug da se smeje, koji je naučio čivtu da ide u porošte i da tame ne zadrema, koji je pokazao kako se stvara komedija i piše drama, tog Nušića mi slavimo«.

Kao dokaz točnosti gornjih navoda služi i činjenica, da je B. Nušić, iako srpski pisac, i kod nas u Šibeniku, daleko od onoga kraja i ljudi, koje je opisivao, postao domaći pisac. Veći dio naše kazališne publike počeo je da posjećuje kazališne predstave zahvaljujući upravo komedijama B. Nušića. Ni jedan kazališni pisac nije bio zastupljen s toliko djela kao on; ni jedan autor nije se na repertoaru održao neprestano od osnutka našeg kazališta pa do danas, kao B. Nušić; ničije kazališno djelo nije doživjelo toliko izvedaba, kao Nušićev »Pokojnik«, »Sumnjivo lice« i »Dr«. Bilo je sezona, kad su se izvodile i 3 njegove komedije, a neke od njih obnavljane u nekoliko sezona (»Pokojnik«, »Protekcija«, »Sumnjivo lice«). Gotovo sva Nušićeva kazališna djela (osim drama) prikazivana su u našem gradu. Na-

Ante Despot

Major Fleiss (bronza)

rodno kazalište od njegovog osnutka 1945., pa do danas izvelo je ova Nušićeva djela: »Gospoda Ministarka«, »Ožalošćena porodica«, »Dr«, »Pokojnik«, »Svet«, »Sumnjivo lice«, »Protekcija«. Šibenski amateri prikazivali su: »Protekciju«, »Sumnjivo lice«, »Običan čovek«, »Ožalošćenu porodicu«, »Vlast« a od jednočinki: »Analfabetu«, »Klijavicu«, »Svetski rat«, »Muva«, Tuđinče«. U devet godina izvedeno je preko 200 predstava (najviše »Sumnjivo lice« 32 puta!) ¹⁾. Kod toga potrebno je naglasiti, da su sve izvedbe, s izuzetkom »Svetskog rata« i »Muve« u izvedbi amatera i »Protekcije« u izvedbi Narodnog kazališta, prikazivane s velikim uspjehom i toplo primljene od šibenske kazališne publike, koja vrlo dobro pozna i cijeni Nušića.

Zanimljivo je, da je ovogodišnji repertoar našeg kazališta po prvi put od njegova postanka bez i jed-

1) Točan broj izvedaba nije moguće ustanoviti, jer kazališni arhiv ne posjeduje točne podatke za godišta: 1945., 1946., 1947. i 1948.

nog Nušićevog djela. Zaista »lijepa« hvala čovjeku, koji je najzaslužniji za uspjeh toga kazališta i razvoj kazališne publike, prilikom 90-godišnjice od njegova rođenja.

Na kraju ovog prigodnog osvrta želim naglasiti, da je za one, koji bi pored svega iznesenog negirali Nušiću književnu vrijednost i uopće značaj, ostalo nekoliko nepobitnih činjenica »kao primjeri za čudo u historiji naše književnosti«. Prvo, da je Branislav Nušić najplodniji i najraznovrsniji pisac u historiji srpske književnosti (osim kazališnih djela pisao je još crtice, pripovijetke, feljtone, memoare, i jedno stručno djelo »Retorika«). Drugo, da već preko šest decenija sigurno vlada ne samo srpskom, nego i jugoslavenskom scenom. Uz to on je, valjda, uz Njegoša i najpoznatiji naš pisac u inozemstvu. Prevodili su ga: Česi, Nijemci, Englezi, Francuzi, Italijani, Mađžari, Rusi, Poljaci i Bugari. ²⁾

2) Prema podacima do 1932. godine.

BILJEŠKE

GOSTOVANJE VOKALNOG ZBORA »ZORANIĆ« IZ ZADRA

15. IX. na ljetnoj pozornici bio je privredan vokalni koncert RKUD »Zoranić« iz Zadra.

Pred malobrojnomo publikom nastupili su pod ravnanjem prof. Nikole Jerolimova, sa mnogo uspjeha, muški i mješoviti zbor, koji broji preko 80 članova. Na programu su bila djela: Hatzea, Gotovca, Krnica, Matetić-Ronjgova, Mokranjca, Odaka i Hajdriha.

Nakon otpjevanog prvog dijela programa, pozdravnu riječ održao je prof. A. Kulušić, koji je u ime RKUD »Zoranić«-a, predao na dar RKUD »Kolu« jednu ovelu sliku s motivom iz Zadra, a zatim je govorio predsjednik »Kola« Kreše Crnogaća, predavši gostima lovorvijenac.

SKUPŠTINA OKUD »RUŽA VUKMAN«

29. IX. održana je u dvorani MVS godišnja skupština OKUD »Ruža Vukman«. Nakon referata o radu društva, koji je podnio dosadašnji predsjednik Boris Kale, razvila se diskusija u kojoj su sudjevali mnogi omladinci gimnazije.

Na skupštini je zaključeno, da se radi po aktivima, što je obzirom na dosadašnja iskustva najpogodniji oblik rada. Odlučeno je da rad društva nadzire posebna komisija sastavljena od đaka i profesora.

Na kraju je izabrana nova uprava od šest članova, a donijeti su i zaključci za budući rad ovog društva.

IZLOŽBA »ŠESTORICE«

Od 16. X.—23. X. bila je otvorena u prostorijama Trgovinske komore izložba radova slikara Josipa Roce, Ljube Ivančića, Branka Ružića i Vjekoslava Brešića, te kipara Ante Despota i Želimira Janeša, priređena u čast 10-godišnjice oslobođenja Šibenika.

Izložbu je otvorio direktor Gradskog muzeja prof. Frano Dujmović, predstavivši brojnim prisutnim predstavnicima vlasti i kulturnih ustanova umjetnike izlagače, istaknuvši njihov značajan uspon i kvalitet njihovih djela.

Umjetnici su izložili oko 40 radova, koji su izazvali veliko zanimanje kod građana.

IZLOŽBA CATE DUJŠIN-RIBAR

U prisustvu predstavnika vlasti, društvenih organizacija, kulturnih ustanova i velikog broja građana, bila je 21. X. u prostorijama Mjesnog sindikalnog vijeća otvorena izložba radova Cate Dujšin-Ribar.

Otvaranju su također prisustvovali potpredsjednik Sabora NR Hrvatske drug Nikola Sekulić i narodni zastupnik drug Ivan Ribar.

Izložbu je otvorio predsjednik Savjeta za kulturu i prosvjetu NO-a gradske općine prof. Božo Stošić, koji je u uvodnoj riječi ocrtao umjetnički lik slikarice.

Nakon toga uzvanici su sa velikim interesom razgledali izložene radove.

Izložba je bila otvorena do 28. X. o. g.

JOŠ JEDNA IZLOŽBA U ČAST 10- GODIŠNJICE OSLOBOĐENJA ŠIBENIKA

3. XI. otvorena je u prostorijama MSV izložba radova likovnih umjetnika Hrvatske, podružnice za Dalmaciju.

Na ovoj izložbi bili su zastupljeni radovi slikara: Ljubomira Bašića, Rudolfa Bunka, Josipa Boterria, Ante Kaštelančića, Ante Franičevića, Dumka Torelića, Ante Gojaka, Joke Kneževića, Nikole Ignjatovića, Ljube Nakića, Bartula Petrića, Milana Tolića i Ante Zupe, te kipara: Ivana Mirkovića, Ante Ivaniševića i Željka Razmilovića.

Izložba je bila otvorena do 17. XI. o. g.

PREDAVANJE O LIKOVNOJ UMJETNOSTI

Akademski slikar Ante Kaštelančić održao je 12. XI. o. g. predavanje pod naslovom: Kako gledamo likovnu umjetnost.

Predavanje je priređeno u sali Mjesnog sindikalnog vijeća, u kojoj su bili izloženi radovi slikara i kipara ULUH iz Splita. Poslije preda-

vanja, kojemu je prisustvovalo oko 200 osoba, većinom omladine, razvila se diskusija, koja je trajala jedan sat.

ČETIRI PREMIJERE NARODNOG KAZALIŠTA

Narodno kazalište u Šibeniku započelo je svoju ovogodišnju sezonu sa četiri premijere. Izvedena su slijedeća djela: »Volpone« od Jonsona, »Zajednički stan« od Dobričanina, »Bez trećega« od Bogovića i »Dugonja, Vidonja i Trbonja«, šaljivi komad za djecu.

USPJELA TURNEJA RKUD »Kolo«

24. XI. vratio se u Šibenik mješoviti zbor RKUD »KOLO« sa svoje uspjele turneje po Hrvatskoj, Srbiji i Bosni i Hercegovini.

U nizu gradova »Kolo« je priredilo vokalni koncert. Gotovo svagdje ovaj naš renomirani zbor postigao je izvanredan uspjeh.

Ova turneja bila je priređena u okviru proslave 10-godišnjice oslobođenja Šibenika.

UPOZORENJE ČITAOCIMA »ŠIBENSKE REVIJE«

Odlukom redakcionog odbora prestao je izlaziti časopis našeg Udruženja pod imenom »Osvit«. Umjesto »Osvita« izlazit će ova revija. Prvi broj »Osvita«, ujedno je i prvi broj »Šibenske revije«.

Redakcija »Šibenske revije«

TRGOVAČKO PODUZEĆE „GRADSKI MAGAZIN“ - ŠIBENIK

IZVJEŠTAVA

poljoprivredne zadruge, trgovačke radnje, trgovačka poduzeća, industriju i ustanove na području grada i kotara Šibenik, da je otvorilo svoje

**SKLADIŠTE TEKSTILA ZA PRODAJU NA VELIKO
ul. Bratstva i Jedinstva b. . (uz brijačnicu Antunac)**

Za sve informacije izvolite se obratiti našem prodajnom odjelu
tel. 4-52.

„VINO“

**GRADSKO PODUZEĆE ZA PROMET VINOM I ŽESTOKIM
PIĆIMA — ŠIBENIK**

PRODAJE I OTKUPLJUJE SVE VRSTE VINA I RAKIJE

Telefoni: 3-29, 3-31

„TRANSJUG“ MEĐUNARODNO OTPREMNIŠTVO

PREUZIMA

SVE OTPREMNIČKE POSLOVE U UVOZU I IZVOZU, PREKOMORSKE TRANSPORTE, SVE OTPREME U TUZEMNOM PROMETU.

POSREDUJE

KOD POSLOVA OSIGURANJA TRANSPORTA, KOD CARINJENJA ROBE I UNAJMIVANJA BRODSKOG PROSTORA, KORESPONDENTI I POSLOVNE VEZE U SVIM ZEMLJAMA SA KOJIMA FNRJ VRŠI RAZMJENU ROBE.

ŠIBENIK VI. BAKARIĆA BR. I. — — TELEFONI: 4-96, 4-97.

„RAD“

GRAĐEVNO PODUZEĆE ŠIBENIK

Telefoni. 2-80

2-85

Brzozjavi: „Rad“ - Šibenik

Izvodi sve vrste radova u gradu i kotaru

ŠIBENIK

**Poduzeće za promet prehrambenim artiklima na veliko
i malo**

„PREHRANA“ - ŠIBENIK

Obavještava svu detaljističku mrežu na teritoriju kotara Šibenik i obližnjih kotara, da raspolaže bogatim asortimanom prehrambenih artikala, kolonijalnom robom, kućnim potrepštinama kao i svim vrstama mlinskih preradevina, koje se mogu dobiti u svim količinama.

CIJENE VELEPRODAJNE I TVORNIČKE.

OBRTNO PODUZEĆE „Dane Rončević“ ŠIBENIK

U svojim radionicama: mehaničkoj, fino-mehaničkoj, bravarskoj, limarskoj, električarskoj, stolarskoj i cipelarskoj vrši sve popravke i proizvode struke.

SOLIDNA IZRADBA! — PRISTUPAČNA CIJENA!

„Mesopromet“ poduzeće za promet mesom Šibenik

Telegrami: Mesopromet. — Telefoni: Uprava 2-40 — Skladište mesa 4-87 — Skladište stoke 2-81

KUPUJE na veliko sve vrsti stoke za klanje, perad, mesne prerađevine i t. d. na cijelom području FNRJ.

PRODAJE preko svojih prodavaonica u Šibeniku, i Mandalini gornje artikle za grad i kotar Šibenik. — Vršiti preradu crijeva za izvoz.

„Š I P A D“ PODUZEĆE ZA IZVOZ DRVETA

PUTEM SVOJIH PREDSTAVNIŠTAVA U INOZEMSTVU I RAZGRANATIH POSLOVNIH VEZA U ČITAVOM SVIJETU:

I Z V O Z I :

rezanu građu, jelovu, smrekovu, bukovu (parenu i neparenu): građu ostalih lišćara, bukovo celulozno drvo, sve vrste željezničkih pragova, šumski ugljen, bukovo gorivo drvo, sanduke svih vrsta i dimenzija, razne galanterijske proizvode od drveta, montažne kuće i barake od drveta, parket, sulfidnu celulozu, furnir, panel i t. d.

U V O Z I :

strojeve za obradu drveta i sve ostale potrebe za drvnu industriju B. i H.

DIREKCIJA: S A R A J E V O , J U G O S L A V E N S K E N A R O N E A R M I J E B R O J 4 8

Telefoni: 39-42, 28-30, 20-01, 40-52, 44-96.

Telegrami: Š I P A D Sarajevo, P. O. B. 213.

Pomorsko građevno poduzeće

Š I B E N I K

TELEFONI: 2-96, 2-86, 3-73

ZVODI POMORSKO GRAĐEVNE RADOVE: OBALE, LUČKE
OBJEKTE, POSTROJENJA, POMORSKE SVJETIONIKE
I DRUGE RADOVE.

Poduzeće luka i skladišta

Š I B E N I K

TELEFONI: UPRAVA 2-00, KOMERCIJALNI I RAČUNO-
VODSTVO 2-24, EKSPLOATACIJA 4-31.

TELEGRAMI: DIRLUKA - ŠIBENIK

OBAVLJA SVE POSLOVE I MANIPULACIJE OKO
IZVOZA, UVOZA, RAZVOZA, USKLADIŠTENJA I
OSIGURANJA ROBE. — RASPOLAŽE ZATVORENIM I
OTVORENIM SKLADIŠTIMA I STOVARIŠTIMA —
UNAJMLJUJE PRIBOR ZA RAD U LUCI: VOŠTANE
POKROVE, KOLICA, PRIKOLICA, TRAKTORE i T. D.

ZA VEĆE POŠILJKE TRAZITE SPECIJALNE FORFETNE STAVOVE!

„OTPAD“

GRADSKO PODUZEĆE ZA PROMET OTPACIMA - ŠIBENIK
 Petra Grubišića ulica - Erzojav OTPAD - Telefon 3-79

**OTKUPLJUJE SVE VRSTE ŽELJEZA, PAPIRA,
 KOSTI, GUME, KRPA, STAKLA I SVE METALE**

BRIJAČKO-FRIZERSKA ZADRUGA SOJ

ŠIBENIK

TELEFON 407

U SVIM SVOJIM RADNJAMA SOLIDNO I SAVJESNO USLU-
 ŽUJE MUŠTERIJE — PORED ŠISANJA I BRIJANJA, TRAJ-
 NA ONDULACIJA I PRANJE KOSE

„KRKA“

**INDUSTRIJA ZA PROIZVODNJU I PROMET PREHRAMBENIH
 ARTIKALA — ŠIBENIK**

U svojim renoviranim pogonima proizvodi: sve vrsti
 brašna, tjesteninu svih vrsti i oblika, maslinovo ulje, sapun,
 kruh i pecivo, te konzervirane zelene masline.

Svi proizvodi dobre kvalitete, a cijene umjerene i
 solidne. — Informacije mogu se zatražiti pismeno na gornju
 adresu li telefonom 2-31.

» Š T A M P A «

**TISKARSKO-KNJIGOVEŽARSKO PODUZEĆE
 ŠIBENIK**

IZRAĐUJE:

**sve štamparske i knjigovezačke radove: uredske
 tiskanice, blokove, knjige, brošure i plakate.**

CIJENA DINARA 40.-

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU

»Š T A M P A«

TISKARSKO I KNJIGOVEŽARSKO PODUZEĆE - ŠIBENIK

C 307